

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN/BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
2000:67

Folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd
i släktforskares egen forskning sett ur ett
självstudieperspektiv

LISE-LOTTE ARNÄS

Svensk titel	Folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd i släktforskarens egen forskning sett ur ett självstudieperspektiv
Engelsk titel	The support of Public Libraries and Genealogy Associations of genealogists' own research from a self-directed learning perspective
Författare	Lise-Lotte Arnäs
Färdigställd	2000
Handledare	Lill Andrén, Kollegium 3
Abstract	<p>The purpose of this thesis is, from a self-directed learning perspective, to investigate the support of public libraries and genealogy associations of genealogists' own research, i.e. their search for ancestors as well as their possibilities to broaden their history outlook. Accordingly, five public librarians and five genealogy representatives in the west of Sweden have been interviewed regarding the support that can be offered to genealogists.</p> <p>The investigated support to genealogists in their own research is about working environment, literature and material, activities and the cooperation between public libraries and genealogy associations. In this thesis conclusions are merely drawn from a self-directed learning perspective, a perspective where also different forms of support are being recommended by scientists. The study shows that the public libraries offer a working environment with the necessary equipment and other means of assistance which leads to time saved for genealogists. Besides, the thesis shows how the public libraries provide information, rather than give advice regarding literature and material, while the support of the genealogy associations involves advice as well as information. The genealogy associations offer more activities than the public libraries which, from a self-directed learning perspective, increases the possibility for genealogists to learn more efficiently. Through activities, and the above mentioned cooperation, genealogists are being offered different supporting persons, such as the librarians and the representatives of the genealogy associations.</p>
Nyckelord	Släktforskning, Historia, Självstyrt lärande, Tjänster

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I föreliggande uppsats undersöker jag folkbiblioteks och släktforskarföreningarnas stöd till släktforskare i deras egen forskning. Därför har jag intervjuat fem folkbibliotekarier och fem släktforskarrepresentanter som också är ordförande i varsin släktforskarförening om vilka tjänster som kan erbjudas släktforskare.

Med släktforskares egen forskning avses sådana studier som handlar om att söka sina egna eller någon annans förfäder med avseende på namn och årtal. Släktforskaren kan antingen utgå från en person i nutid och söka sig generationsvis bakåt i tiden eller börja forskningen med utgångspunkt från en person i historien och söka sig fram till nutid. Om man som släktforskare bor på en gammal släktgård kan det också vara intressant att gårdsforska och kartlägga människorna som har bott där i förfluten tid (Clemensson & Andersson 1993, s. 7 f). När jag undersöker stöd som folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare i den egna forskningen menar jag emellertid inte endast tjänster i den ovan nämnda namn-, årtals-, och gårdsforskningen. Med släktforskares egen forskning menar jag också det studium som innebär att släktforskare vidgar sitt historieperspektiv. Per Clemensson och Kjell Andersson hävdar nämligen att många släktforskare efter en tid själva kan känna att sökandet efter t. ex namn och årtal är en alltför begränsad form av forskning. Historieperspektivet vidgas därför ofta i samband med släktforskarens egen känsla av egoism att endast studera det egna eller för att släktforskningen i sig upplevs som en begränsad form av forskning:

”För många känns emellertid släkt- och gårdsforskningen efter en tid alltför begränsad. Ja, rent av en smula egoistisk. Varför ska man bara intressera sig för det egna? Vad händer runtomkring på orten? Släktrönikan radar upp hundratals namn och årtal. Men det blir en ganska steril uppräknings av släktskap och data. Släktforskningen väcker så småningom ett vidare intresse för hela samhället i gången tid.”(Clemensson & Andersson 1990, s. 10).

Ett vidare historieperspektiv kan innebära att släktforskaren börjar intressera sig för hembygdens historia (Clemensson & Andersson 1990, s. 10), men jag har inte gjort någon sådan avgränsning när jag talade med bibliotekarierna och ordförandena om vilka stöd som kan erbjudas släktforskare i den här riktningen. Jag var intresserad av olika tjänster med historisk prägel oavsett om det handlade om hembygden, förintelsen eller kungasläkter m.m.och som släktforskaren kan ta del av och på så vis sätta in de personer han har forskat fram i ett historiskt sammanhang. Lika intressant som att fråga sig vad folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare i deras namn- och årtalsforskning var det därför att undersöka på vilka sätt de två institutionerna kan ge denna grupp möjlighet att vidga sina historiska vyer. Vilken arbetsmiljö kan t ex. erbjudas släktforskare för att släktforska och för att bredda sitt historieperspektiv och vad kan erbjudas i fråga om litteratur och material, aktiviteter och i samarbete mellan folkbibliotek och släktforskarföreningar?

Varför då fråga sig hur folkbibliotek och släktforskarföreningar kan stödja släktforskare i den egna forskningen? Det kan kännas viktigt eftersom släktforskning har blivit en populär fritidssysselsättning i modern tid p.g.a. att människor känner sig rotlösa i dagens samhälle. Det handlar om ändrade levnads- och boendeförhållanden som gör att vi inte i lika hög utsträckning har kontakt med tidigare generationer som förr i tiden (Clemensson & Andersson 1990, s. 10). Dessutom kan släktforskarna vara en viktig grupp att stödja eftersom både deras

och hembygdsforskarnas upptäckter kan ha betydelse för våra kunskaper kring den mer allmänna historien. Ulf Beijbom (1978, s. 33) menar t.ex. att både släkt- och hembygdsforskarnas iakttagelser *"kan bli betydelsefulla pusselbitar till förklaringen av krafterna bakom ett större skeende."* Likaså blir det viktigt att ge släktforskare möjligheten att vidga sitt historieperspektiv inte minst för att släktforskare själva känner ett behov av utökade historiska kunskaper enligt Clemensson och Andersson (1990, s. 10). Att just undersöka vad folkbiblioteken och släktforskarföreningarna kan ge för stöd till släktforskare känns enligt mig också naturligt. Samtidigt som de flesta folkbibliotek erbjuder möjligheten att släktforska (Clemensson & Andersson 1993, s. 9) kan man tänka sig att släktforskarföreningarna på olika sätt stödjer sina medlemmar. Några av släktforskarföreningarnas uppgifter är nämligen att *"-/- hålla släktens traditioner levande"* och stärka släktkänslan hos människor (Furtenbach 1975, s. 121).

Stödet som folkbiblioteken och släktforskarföreningarna kan erbjuda släktforskare i deras egen forskning försöker jag i föreliggande uppsats undersöka ur ett **självstudieperspektiv** eftersom släktforskaren studerar den egna släkten på egen hand (Clemensson & Andersson 1990, s. 11) utanför skolans ramar (Furtenbach 1975, s. 7). Människors självstudier, vanligen kallat självstyrt lärande, innebär bl. a. studier på egen hand och kan därför relateras till släktforskarna. Självstyrt lärande kan också innebära *"-/- sådant lärande vuxna avsiktligt ägnar sig åt utan att delta i organiserad utbildning"* (Borgström 1988, s. 13) och släktforskning i egenskap av att vara en fritidssysselsättning stämmer överens med denna innebörd. Att välja ett självstudieperspektiv i uppsatsen är dessutom lämpligt eftersom här rekommenderas olika former av stöd till den lärande. Att ge stöd till självstudier handlar från samhällets sida om en önskan att människor ska bli bättre på att bedriva egna studier i syfte att göra utbildningen till en livslång process (Knowles 1990, s. 124; Tough 1990, s. 289). Stödet till lärande kan handla om att skapa en gynnsam arbetsmiljö för inläring, få stöd genom litteratur eller främja inläring genom olika typer av aktiviteter som studieresor och utställningar och sådana tjänster är också några av de som jag har frågat mina informanter om för släktforskarnas del.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd till släktforskare i deras egen forskning, dvs för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv.

Ansatsen i uppsatsen är att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd ur ett självstudieperspektiv eftersom släktforskning innebär studier på egen hand utanför skolans ramar och för att olika former av stöd rekommenderas till lärande inom detta forskningsområde. Fyra frågeställningar har utarbetats inför föreliggande uppsats:

1. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om arbetsmiljö ur ett självstudieperspektiv?
2. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om litteratur och material ur ett självstudieperspektiv?
3. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om aktiviteter ur ett självstudieperspektiv?
4. Vad kan erbjudas släktforskare genom folkbiblioteks och släktforskarföreningars samarbete ur ett självstudieperspektiv?

För förståelsen är definitioner av vissa begrepp nödvändiga i samband med frågeställningarna. Med arbetsmiljö menas således den miljö för släktforskning som tillhandahålls av folkbiblioteken och släktforskarföreningarna med avseende på lokaler och utrustning för släktforskning samt placering av litteratur och material. Med material avses mikrokort, register av olika slag och cd-romskivor och i aktiviteter inkluderas utställningar, olika typer av utflykter, släktforskardagar, kurser och föreläsningar.

1.3 Litteratur

Efter bakgrundsbeskrivningen ovan finns det anledning att kommentera den teoretiska delen (avsnitt 2) i uppsatsen. Eftersom jag undersöker folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd till släktforskare ur ett självstudieperspektiv har jag sökt litteratur om självstyrkt lärande i Libris, Artikelsök, ERIC, LISA och BDI-index. Sökning på begreppen *självbildning*, *självstyrkt lärande*, *self-directed learning*, *self-planned learning* och *autonomy* har i de flesta fall hänvisat mig till litteratur som ligger inom ramen för pedagogik eftersom det självstyrda lärandet i många fall ses som en pedagogisk metod både inom och utom skolans ramar.

I den här uppsatsen koncentrerar jag mig på den form av självstyrkt lärande som sker utanför skolans ramar eftersom släktforskning inte är en skolaktivitet. Litteratur kring självstyrkt lärande handlar till övervägande delen om metoder i skolan och det innebär att jag har haft ett fåtal forskare till mitt förfogande i undersökningen.

Framför allt en forskare är återkommande i litteraturen kring de självstudier som sker utanför skolans ramar. Författare refererar flitigt till **Allen Tough** och honom använder också jag mig av en hel del i uppsatsen. Andra forskare som nämns i undersökningen är **Malcolm Shepard Knowles**, **Lena Borgström** och **Philip Candy** m.m. Rörande den litteratur av Tough som jag använder mig av finns emellertid anledning att vara kritisk. Forskningen är till största delen gjord så tidigt som på 70-talet. Denna tidiga forskning verkar dock i flera fall fortfarande gälla eftersom jag har funnit att även 90-talets författare i hög utsträckning använder sig av den. Jag har också funnit modernare litteratur av Tough som jag använder mig av.

Det finns anledning att kommentera vad i det självstyrda lärandet jag har valt att redovisa. Eftersom jag undersöker stödet som folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare är det stödet i det självstyrda lärandet som ställs i fokus i litteraturgenomgången. Dessförinnan behandlar jag 'Historik och tidigare forskning' (2.1) kring självstyrkt lärande som jag anser har relevans för uppsatsen främst som en bakgrund till ämnet, men också för vilket stöd som kan tillhandahållas släktforskare av folkbibliotek och släktforskarföreningar. Efter genomgången av historik och tidigare forskning beskrivs rekommenderat stöd i det självstyrda lärandet (2.2), innefattande underrubrikerna 'Att stödja självstyrkt lärande – till vilken nytta?', 'Skapa en gynnsam miljö', 'Stöd från folkbibliotek och genom litteratur' och 'Stöd genom

utställningar och studieresor'. I det självstyrda lärandet kan en lärare också komma att söka personligt stöd, varför en sista rubrik 'Stödpersonens roll' förekommer. Avsnitt två avslutas med sammanfattande slutsatser kring det självstyrda lärandet och dess relevans för föreliggande uppsats (2.3).

Med tanke på uppsatsens fokus på släktforskning och historia är det viktigt att kommentera att forskare i det självstyrda lärandet inte gör någon avgränsning av just dessa ämnen i litteraturen, varför också genomgången i avsnitt två koncentreras till självstudier i allmänhet. Historia är ett bland otaliga ämnen en person kan lära sig på egen hand (Borgström 1988, s. 113; Tough 1975, s. 37), medan släktforskning inte nämns alls som en form av självstudier av forskare i det självstyrda lärandet. Jag har valt ett självstudieperspektiv i uppsatsen endast för att definitionen av denna inläring stämmer väl överens med släktforskarnas situation och för att här rekommenderas olika former av stöd som kan fungera som ett ramverk för mig i min uppsats. Eftersom inga forskare, så vitt jag vet, nämner släktforskning som en form av självstudier gör jag inga anspråk på att hävda att släktforskning är ett exempel på självstyrt lärande utan försöker endast undersöka stödet som folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare *ur* ett självstudieperspektiv. Till sist kan också nämnas att termen *självstudier* används jämsides med termen *självstyrt lärande* för variation av ordvalet och ska uppfattas som synonyma.

1.4 Uppsatsens uppläggning

I nästkommande avsnitt, *avsnitt två*, redogör jag, som tidigare nämnts, för forskningen kring det självstyrda lärandet och behandlar historik och tidigare forskning samt rekommenderat stöd i det självstyrda lärandet.

I *avsnitt tre* beskriver jag min metod med redogörelse för val av undersökningsmetod, urval, avgränsningar och intervjumanualerna (bil. 1, 2).

Avsnitt fyra utgörs av resultatet av intervjuerna innehållande en beskrivning av mina informanter och deras svar kring arbetsmiljön, litteratur och material, aktiviteter och samarbete.

Avsnitt fem innehåller en diskussion och analys kring mina frågeställningar tillsammans med det självstudieperspektiv som behandlades i avsnitt två.

Avsnitt sex utgörs av slutsatser och förslag till vidare forskning.

Avsnitt sju innehåller en sammanfattning av uppsatsen.

2 Självstyrt lärande

2.1 Historik och tidigare forskning

Först under de tre sista decennierna har människors eget kunskapssökande varit aktuell inom forskningen. Undersökningar har främst utförts inom ramen för vuxenutbildning och den sena utvecklingen kan förklaras med att det lärande som sker utanför skolans ramar har ansetts oviktig inom forskningen, medan däremot det lärande som sker inom skolans ramar har prioriterats. Bruket att lära sig själv har emellertid gamla anor (Merriam & Caffarella 1999, s. 288 f) och i Sverige har man t.ex. talat om självbildning eller självuppfostran i anslutning till folkbildningsarbetet vid slutet av 1800-talet och 1900-talets början (Arvidsson 1985, s. 90). Svensk självbildning var avsedd för arbetarklassen i folkrörelserna runt sekelskiftet och en förgrundsgestalt med idéer kring detta var Oscar Olsson. Han ansåg att arbetarklassens frigörelse borde komma från arbetarna själva, vilket också var den syn som präglade det fria och frivilliga folkbildningsarbetet vid 1900-talets början. I en artikel från 1902 skriver Oscar Olsson:

"att arbetet utgår från arbetarklassen själv lämnar ytterligare garanti för dess framgång /- - /om något ordentligt skall göras för denna klass, måste det också göras genom den; den får allt själv taga itu med saken; någon annan gör det förvisso inte."

(Johansson 1985, s. 37 ff).

Självbildningen i historisk mening innebar inte enbart individuella studier utan även frivilliga studier i grupp (Arvidsson 1985, s. 90). I dag talar man istället om självstyrt lärande som kan förekomma både inom och utom skolans ramar. Det självstyrda lärandet utanför skolans ramar innebär inläring på egen hand och *"- - /sådant lärande vuxna avsiktligt ägnar sig åt men utan att delta i organiserad utbildning"* enligt Lena Borgström. I Borgströms avhandling 'Vuxnas kunskapssökande – en studie av självstyrt lärande' 1988 valdes personer mellan 16 och 74 år ut slumpmässigt och tillfrågades om de under ett år (1981-1982) själva eller tillsammans med någon försökt lära sig sådant som andra lär sig på kurser. Hon kommer fram till att 14,2 % av den vuxna svenska befolkningen ägnade sig åt självstyrda inlärningsaktiviteter under tolv månader. Möjligheten att studera *vad* svenskarna lär sig gavs också i undersökningen och störst rum fick ämnesgruppen (Jakt, fiske, trädgård) tillsammans med ämnena (Konsthantverk, slöjd) med 16 % vardera. Andra ämnen som studerades av svenskarna på egen hand var bl a språk, musik, samhälls- och rättsvetenskap. Historia tillsammans med geografi som ämnesgrupp studerade endast 2% av den svenska vuxna befolkningen (Borgström 1988, s. 13, 79, 96).

Borgströms studie handlar om vuxnas eget kunskapssökande men nämnas kan också att det lärande människor företar på egen hand inte avgränsat behöver vara en vuxen aktivitet. Självstyrt lärande är emellertid mest uppenbart hos den vuxna befolkningen eftersom de ofta behöver kunskaper inom vissa områden, t.ex. inom sitt yrke eller i politiken. Många barn i skolåldern är dock både aktiva och skickliga självlärande och engagerar sig i flera olika områden som sport, konst, datorkunskap osv. (Gibbons 1990, s. 78).

En annan forskare inom det självstyrda lärandet är Allen Tough som är verksam vid Ontario Institute for Studies in Education. I sin nordamerikanska forskning på 70-talet kommer han fram till att de flesta människor, både barn och vuxna, lär avsiktligt på egen hand. Tough använder begreppet inlärningsprojekt för att förklara det lärande som personer ägnar sig åt på

egen hand och det handlar om *"...a major, highly deliberate effort to gain certain knowledge or skill (or to change in some other way)."* (Tough 1975, s. 1).

Tough ger en bild av den självstyrde personen i sin 'The Adult's Learning Projects' från 1975. Bilden baseras på en sammanställning av flera olika intervjustudier utförda dels av Tough själv, dels av kollegor och studenter till honom vid Ontario Institute. De olika studierna resulterade bl.a. i svar på vad och varför människor lär på egen hand samt vilket stöd den självstyrde personen kan komma att kräva i sin inläring. Enligt Tough själv var det anmärkningsvärt att informanterna under intervjuerna oftast inte kunde påminna sig att de ägnat sig åt självstudier på fritiden. Emellertid framkom under samtals gång att de intervjuade ägnade sig åt flera inlärningsprojekt inom många olika områden. Viktigt att nämna är också att de studier som är inkluderade i Toughs bok syftade till att få kunskap kring alla inlärningsprojekt personer kan föredraga att lära sig på egen hand. Särskilda avgränsningar vad gäller metoder eller inlärningsplatser, varför man lär eller ämnen som personer väljer att lära sig på egen hand gjordes inte (ibid., s. 1 ff).

Ämnen som människor väljer att lära sig på egen hand kan handla om elektronik, affärsadministration, finansiering, försäljning, juridik, jordbruk, lärarpedagogik, maskinskrivning, stenografi, sport, husdjur, matlagning, försäkringar, möblering, aktiemarknanden, fotografering m.m. Personer som behöver ett perspektiv på framtiden kan komma att läsa historia. Anledningarna till att människor lär kan också vara flera. Det kan handla om att förbereda sig inför ett yrke eller för att fortbilda sig i arbetet. Det kan också vara att man behöver ökat självförtroende, man känner glädje inför en ny kunskap, man är nyfiken och undrar över något eller för att man är intresserad av ett visst ämnesinnehåll m.m. (ibid., s. 33 ff, 44 ff).

Toughs sammanställning i 'The Adult's Learning Projects' visar också att människor behöver stöd i sitt självstyrda lärande:

"About 70 % of all learning projects are planned by the learner himself, who seeks help and subject matter from a variety of acquaintances, experts, and printed resources. Other learning projects rely on a group or instructor, on private lessons, or on some nonhuman resource." (ibid., s. 1).

Enligt Toughs sammanställning konsulterar i stort sett samtliga självlärande minst fyra till fem personer i sin inläring men vissa söker t.o.m. hjälp hos så många som tjugo personer. De flesta anlitar vänner, bekanta, kollegor, familjemedlemmar och grannar. Ibland kan också likasinnade, dvs. självlärande som fördjupar sig i samma ämne, utgöra ett stöd. De självlärande vänder sig ibland till experter inom ett ämnesområde. Det kan handla om läkare, sjuksköterskor, apotekare, advokater, domare, företagsledare, föreståndare, försäljare, socialarbetare, professorer, bibliotekarier osv. En ämnesexpert kan fungera som stöd när en person i detalj bestämmer vad han ska lära sig, ett beslut som kan vara mycket svårt att fatta (ibid., s. 100, 116).

Jämsides med personligt stöd kan den självlärande också få stöttning genom att besöka bibliotek för information och råd, liksom läsa tryckt material. Den lärande kan också genom att ta del av utställningar och resor stöttas i sin inläring (ibid., s. 119 ff).

Flera forskare har under 1980- och 90-talen undersökt vilka kompetenser som krävs för att självlärande ska vara framgångsrika i sin inläring. En av dem är Malcolm Knowles (1990), som till skillnad från Tough (1990), menar att även om människor instinktivt ägnar sig åt självstyrt lärande i vissa situationer, så är få tillräckligt kompetenta. Några kompetenser som krävs är att man måste:

- leva upp till vissa grundläggande krav och ha förmågan att lyssna, anteckna, läsa, memorera (Tough 1990, s. 295) samt kunna ställa frågor (Candy 1990, s. 43; Eldred 1985, s. 135).
- själv välja att lära (Cranton 1996, s. 56).
- kunna se andra, likasinnade, personer som en resurs i den egna inläringen samt själv stödja andra i deras självstyrda lärande (Knowles 1990, s. 123).

2.2 Stöd i det självstyrda lärandet

2.2.1 Att stödja självstyrt lärande – till vilken nytta?

Om människor erhåller olika former av stöd i det självstyrda lärandet kan de utvecklas till mer kompetenta självlärande och en sådan kompetens eftersträvas i dagens samhälle eftersom utbildningen bör bli en livslång process (Knowles 1990, s. 124; Tough 1990, s. 289).

Det självstyrda lärandet har också många fördelar varav en är att det förväntas öka människors motivation i inläringssituationer. Samtidigt skapas ett samhälle byggt på lärande och eftersom olika människor också har olika möjligheter till fortsatt utbildning kan det självstyrda lärandet dels få demokratiserande följder, dels ha en kompenserande funktion. Människor kan själva lära sig på biblioteket, i hemmet eller på kontoret. Man söker också kunskap för sin egen skull (Candy 1991, s. 80) och det självstyrda lärandet garanterar att det som en person lär sig är relevant för just honom (Hammond & Collins 1991, s. 15).

Ytterligare en fördel med självstudierna är att de stimulerar skillnader i fråga om inläring hos individer. Den lärarstyrda undervisningen har dock den fördelen att ett större antal elever kan ta del av undervisningen i ett ämne samtidigt, medan däremot det självstyrda lärandet innebär ett mer ensamt arbete, utan tillgång till gynnsamma grupparbeten (Piskurich 1993, s. 9, 19).

En svaghet med självstyrt lärande är således att människor, som är vana vid lärarstyrd undervisning, kan ha svårt att anpassa sig till denna typ av självstudier, då det är en mycket krävande form av inläring som förutsätter kreativitet och öppenhet hos den lärande (Hammond & Collins 1991, s. 15). För att en person ska lyckas i sitt självstyrda lärande bör han därför informeras om vad det innebär (Piskurich 1993, s. 20).

Det varierar också från person till person, beroende på situationen, hur stort mått av självstyrddhet som önskas. För mycket kan utgöra ett lika stort problem som för lite. En person som har erfarenhet och färdigheter kring ett ämne kommer förmodligen att känna sig frustrerad i en inläringssituation som i högre grad är lärarstyrd. Samtidigt kan en person som inte har erfarenheter kring ett ämne känna oro inför, åtminstone i början, starkt självstyrda inläringssituationer (Knowles 1998, s. 136).

Tough hävdar dock att en person, allt eftersom han blir mer insatt och får mer förståelse för den egna inläringen, kan komma att kräva mer stöd i det självstyrda lärandet. Det kan också få motsatt effekt - ju skickligare självlärares blir, desto mindre stöd behövs. Hur det än

utfaller bör människor i sitt självstyrda lärande efterfråga mer stöd, vilket bland annat kan röra sig om att stödja sig på tryckt material, personligt stöd, att skapa en gynnsam miljö (Tough 1990, s. 296) och att lära genom studieresor, som t.ex. museibesök (Thomson & Diem 1994, s. 2).

2.2.2 Skapa en gynnsam miljö

En del av stödet i det självstyrda lärandet handlar om att skapa en gynnsam miljö för inläring. Tough menar att den lärande bör överväga själva platsen för inläringen, alltså var han ska ägna sig åt sin självstyrda inlärningsaktivitet. Kanske behöver han en tyst och bekväm plats men samtidigt tillgång till viss utrustning eller andra hjälpmedel för sin inläring. I vissa fall kan den lärande på olika sätt behöva förbereda ett rum så att det bättre motsvarar hans önskemål, vilket för det mesta inte utgör några svårigheter. Olika förberedelser kan dock ta mycket tid i anspråk och framför allt kan en annan person utgöra ett stöd (Tough 1975, s. 95 ff).

Knowles hävdar också att en psykologisk miljö är mycket viktig i det självstyrda lärandet. Vuxna är mer öppna att lära om de känner sig respekterade. Samtidigt lär människor bättre när de känner sig understödda snarare än bedömda eller hotade och ett klimat präglad av öppenhet och äkthet är grundläggande. När människor känner att de kan vara naturliga och uttrycka sig fritt är det troligare att de tar till sig nya idéer och attityder än när de känner ett behov av att försvara sig (Knowles 1990, s. 127).

2.2.3 Stöd från folkbibliotek och genom litteratur

Tough hävdar bl.a. att institutioner som folkbibliotek kan utgöra ett viktigt stöd i det självstyrda lärandet eftersom människor här kan få både råd och information. En lärande kan t.ex. behöva ögna igenom flera böcker eller artiklar innan han väljer den lämpligaste källan för sin inläring. Trots att den lärande själv förutsätts ha det yttersta ansvaret för sådana val kan en bibliotekarie ge tips om olika böcker (Tough 1975, s. 122). Dagens bibliotekarier bör också ta på sig en mer pedagogisk roll i sitt arbete. I anslutning till ett ökat informationsbehov kan det tänkas att deras roll inte längre endast handlar om att tillhandahålla information. Det kan tänkas att de också måste fungera som både lärare, instruktörer, handledare och hjälpa användare att både finna och använda information. Bibliotekarier kan därför inom en snar framtid komma att behöva kunskaper i bland annat pedagogik (Lantz 1999, s. 189).

Boken som stöd i det självstyrda lärandet kan också diskuteras. Redan vid förra sekelskiftet hävdade t.ex. Oscar Olsson att boken var den viktigaste kunskapskällan i självbildningen. Därför ansåg han att folkrörelserna också borde ha egna bibliotek. Till skillnad från aktiviteter som kurser och föreläsningar är bibliotek något som alltid finns tillgängligt (Arvidson 1985, s. 90 f).

Också senare har bokens betydelse i självstudier framhållits. Patricia Cross refererar till en undersökning utförd av Penland (1977) i sin 'Adults as Learners'. Undersökningen syftade till att vuxna självlärare skulle identifiera vilka stöd som ansågs mest betydelsefulla under inläringen. Hela 71% svarade att böcker utgjorde ett mycket viktigt hjälpmedel. Likaså hade 44% av självläraryrarna svarat att man genom läsning lärde sig bäst. Övriga stöd bestod av resor, personliga bekanta, yrkesmänniskor, television etc. (Penland enl. Cross 1983, s. 191).

Tough framhåller också det tryckta materialets betydelse och anger monografier, tidskrifter, (vecko)tidningar och bibliografier som ett mycket viktigt stöd i det självstyrda lärandet. Tryckt material utgör ett flexibelt och effektivt sätt att lära eftersom man kan välja ut avsnitt som är intressanta samt sortera bort det som är irrelevant. Tryckt material innebär också en möjlighet att repetera partier som är särskilt svåra att ta till sig (Tough 1975, s. 101, 119).

Även Knowles framhåller det tryckta materialets betydelse i inlärnings-sammanhang. Han hävdar själv att han föreslår en bok eller en artikel om någon fråga om den bästa metoden för att lära sig ett visst ämne. Om han inte själv kan rekommendera något lämpligt föreslår han att personen talar t.ex. med en referensbibliotekarie (Knowles 1990, s. 131).

2.2.4 Stöd genom utställningar och studieresor

Ett effektivt sätt att lära är t.ex. att ta del av olika utställningar eller studieresor. Sådana besök ger möjlighet för den lärande att i högre utsträckning, än i en klassrumsbunden inläring, komma i kontakt med verkligheten och göra direkta erfarenheter istället för att läsa om dem (Thomson & Diem 1994, s. 2).

Sten Rentzhog menar också att museernas uppgifter är mycket viktiga idag ur folkbildningssynpunkt. Intresset och behovet hos människor av historia och kulturarv växer i takt med förmågan att överblicka olika tidsperioder och ett av museernas mål är att ”värna om sambandet mellan förr, nu och framtiden”. Museernas uppgift idag handlar också om att integrera sig med andra institutioner och inte isolera sig, eftersom historien är något som berör oss alla i samhället (Rentzhog 1999, s. 114 ff).

2.2.5 Stödpersonens roll

I det självstyrda lärandet kan en lärande komma att söka stöd från en eller flera andra personer. Det kan bero på att man inte vet exakt var man ska börja i sin inläring eftersom man inte är bekant med ämnet man ska lära sig. Det kan också handla om att man behöver uppmuntran och emotionellt stöd eller att man har behov av expertråd eller hjälp att skaffa fram viss information som är nödvändig för inläringen. Likaväl som alla vuxna kan vara lärande, kan de fungera som stödpersoner (Tough 1975, s. 74 ff, 101).

Lärande kan också behöva stöd från andra personer på grund av motivationsbrist i inläringen. För stödpersonen kan det handla om att på olika sätt göra inläringen intressantare eller roligare och ett sådant stöd kan vara nödvändigt för att förhindra att en person ger upp sin inläring. Likaså kan en stödperson bespara den lärande mycket tid i samband med det självstyrda lärandet som handlar om att anskaffa nödvändig utrustning och/eller få tillstånd för att använda olika studiehjälpmedel (Tough 1975, s. 117). Hjälpen kan handla om att finna en bok på biblioteket eller arrangera möten mellan den lärande och kunniga personer som kan ha betydelse för hans inläring (Knowles 1990, s. 133).

Det är också viktigt att stödpersonen tar hänsyn till den lärandes personlighet och personliga stil i inläringen (Lowry 1989, s. 3). Relationen mellan självlärares och stödpersonen bör präglas av värme, empati, respekt och ömsesidigt gillande (Candy 1990, s. 200). Den inverkan som stödpersonen har får inte på något sätt vara skadlig (Tough 1975, s. 74) och viktigt är att han inte påtvingar den självlärande sina egna värderingar, t.ex. kring vad han själv anser är relevant att kunna (Candy 1991, s. 200; Knowles 1990, s. 134).

Stödpersonen bör också fungera som ett bollplank när den självlärande kräver det samt kunna kommunicera och vara en god lyssnare (Candy 1991, s. 200). Att den självlärande har en samtalspartner är speciellt viktigt när han påbörjar ett nytt ämne men också för att bidra med information under arbetets gång (Taylor enl. Hammond & Collins 1991, s. 157).

2.3 Självstyrt lärande – sammanfattande slutsatser

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd i släktforskares egen forskning, dvs för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv. Stödet som erbjuds ses ur ett självstudieperspektiv och nedan sammanfattas viktiga punkter i det självstyrda lärandet för den här uppsatsen. Som tidigare nämnts har fem folkbibliotekarier och fem släktforskare som också är ordförande i varsin släktforskarförening intervjuats och uppsatsens fyra frågeställningar är:

1. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om arbetsmiljö ur ett självstudieperspektiv?
2. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om litteratur och material ur ett självstudieperspektiv?
3. Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om aktiviteter ur ett självstudieperspektiv?
4. Vad kan erbjudas släktforskare genom folkbiblioteks och släktforskarföreningars samarbete ur ett självstudieperspektiv?

Särskilt viktigt att beakta i den fråga som rör släktforskarnas *arbetsmiljö* är att det enligt Tough (1975) kan ta tid att förbereda ett rum för inläring och att en stödperson kan bespara den lärande mycket tid i samband med att anskaffa nödvändig utrustning och/eller få tillstånd för att använda vissa studiehjälpmedel. Likaså kan Knowles (1990) resonemang om en psykologisk miljö relateras till frågan om släktforskarnas arbetsmiljö. I synnerhet är hans resonemang om att vuxna är mer öppna att lära om de känner sig understödda och respekterade snarare än bedömda eller hotade av vikt. I viss mån kan också Knowles påstående om att vuxna troligen tar till sig nya idéer i ett naturligt klimat där de känner att de kan uttrycka sig fritt snarare än i en miljö där de nödgas försvara sig diskuteras.

I samband med den fråga som berör *litteratur och material* kan vad forskare som Knowles (1990) och Tough (1975) hävdar om bokens betydelse i självstudier diskuteras. Vad Tough (1975) hävdar om folkbibliotekens roller att ge råd och information till självlärande är också angeläget i samband med litteratur och materialstöd till släktforskare. Vilka av dessa roller som erbjuds släktforskare av folkbiblioteken, men också av släktforskarföreningarna, samt olika stödpersonroller i det självstyrda lärandet kan diskuteras. Stödpersonroller som ämnesexperter (Tough 1975), pedagoger (Lantz 1999), bollplank (Candy 1991) och samtalspartners (Taylor enl. Hammond & Collins 1991) får betydelse i sammanhanget.

I frågan om vad som kan erbjudas släktforskare rörande *aktiviteter* får återigen olika stödpersonroller i det självstyrda lärandet relevans. Rollerna som bollplank (Candy 1991), samtalspartner (Taylor enl. Hammond & Collins 1991) och ämnesexperter (Tough 1975) blir föremål för olika resonemang. Samtidigt blir det viktigt att beakta stödpersonrollen som handlar om att bestämma möte mellan lärande och kunniga personer enligt Knowles (1990) och stöd från likasinnade, dvs hjälp från personer som fördjupar sig inom samma ämnesområde (Knowles 1990; Tough 1975). Relevant är också vad Thomson och Diem (1994) hävdar om att aktiviteter av olika slag kan vara ett effektivt sätt att lära, där diskussionen främst kretsar kring i vilken utsträckning folkbiblioteken i jämförelse med släktforskarföreningarna i uppsatsen ger den möjligheten till släktforskare. Aktiviteter som

arrangeras kan t. ex. innebära besök på museum, varför Rentzhogs (1999) resonemang kring museer också blir föremål för diskussion.

Stödpersonerna i det självstyrda lärandet kan också relateras till den fråga i uppsatsen som handlar om *samarbetet* mellan folkbibliotek och släktforskarföreningar. Skillnader mellan de stödpersonroller bibliotekarierna och föreningsrepresentanterna får är märkbara och diskussioner kring att bl.a. vara ämnesexperter (Tough 1975), bollplank (Candy 1991) och samtalspartners (Taylor enl. Hammond & Collins 1991) kan föras. Rentzhogs (1999) resonemang om att museerna bör integreras med andra institutioner får också en viss betydelse i samband med de tjänster folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare i samarbete.

3 Metod

3.1 Intervjuundersökning

Jag har valt kvalitativa intervjuer som metod i den här uppsatsen. Den kvalitativa metoden syftar enligt Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang till att få en djup förståelse för en speciell situation. Metoden kännetecknas av en närhet till informanterna, något som gör det möjligt för informanterna själva att styra samtalet. Forskarens ringa styrning i samtalen eftersträvas i den kvalitativa metoden och ingen påtaglig skillnad från ett vanligt samtal är märkbar. Intervjuerna bör spelas in på band och kan grovt räknat vara från en till tre timmar långa (Holme & Solvang 1991, s. 92 f, 99 f, 108).

Den kvalitativa metoden är en flexibel metod, där forskaren efter intervjuerna har slutförts återigen kan söka upp informanterna för kompletteringar av information om så skulle behövas. Till skillnad från den kvantitativa metoden ges forskaren också möjligheten att korrigera frågeställningar i den rapport som ska skrivas om han under arbetets gång upptäcker att de har formulerats fel. En rapport med den kvalitativa metoden som grund ska sedan ge en sann bild av vad som har ägt rum under intervjuerna samt beskriva vad som skett i enlighet med forskarens objektiva uppfattningar. Rapporten bör innefatta deskriptiva beskrivningar och innehålla direkta citat som ger exempel på hur informanterna har uttryckt sig (ibid., s. 80 f, 93).

Den kvalitativa metoden är en mycket krävande metod både för forskaren och för den som intervjuas. Forskaren måste t.ex. kunna förstå hur informanterna upplever sin situation samt ha förmågan följa upp olika ämnen som framkommer under intervjuerna. Forskarens egna värderingar får inte tvingas på informanterna och forskaren bör, för ett naturligt och spontant samtal, vara öppen och observant. För den intervjuade kan metoden vara krävande eftersom han både ska redogöra för och hävda sina åsikter. Samtidigt har förmodligen både forskaren och den intervjuade olika förväntningar på varandra, där en svaghet kan vara att informanten inte vill göra forskaren besviken och svarar vad han tror att forskaren vill höra snarare än vad han själv anser (ibid., s. 100 ff).

Urval av personer som ska intervjuas är ett mycket viktigt beslut i den kvalitativa metoden och forskaren måste försäkra sig om att urvalsmetoden som används är lämplig för undersökningen. Om forskaren intervjuar fel personer blir undersökningen som Holme och Solvang uttrycker det *"/- - /värdelös i relation till den utgångspunkt vi hade när vi började."* Utifrån forskarens förförståelse och förutfattade meningar är dock val av intervjupersoner medvetet i den kvalitativa metoden och kan handla om att söka fall där ytterligheter snarare än det genomsnittliga representeras. Val av personer kan också baseras på forskarens egen väl underbyggda förmodan om lämpliga personer för undersökningen (ibid., s. 101 ff).

Forskaren kan formulera viktiga faktorer att behandla i en intervjumanual, trots att det är informanten och inte han själv som ska styra samtalet. Väsentligt är att forskaren försäkras om att dessa faktorer inkluderas i samtalen, även om manualen inte behöver följas bokstavligen i ordningsföljd eller till innehåll. Ibland framkommer också idéer eller tankar under intervjuerna som ger en fördjupad kunskap kring eller ersätter tidigare punkter i intervjumanualerna och är något som forskaren bör beakta under samtalens gång (ibid., s. 101).

Den främsta anledningen till att jag har valt den kvalitativa intervjuemetoden i den här uppsatsen har sin grund i den flexibilitet denna erbjuder i jämförelse med den kvantitativa metoden enligt Holme och Solvang (1991, s. 80 f). Från början var det nämligen meningen att jag endast skulle undersöka stöd som folkbibliotek och släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare för att ska bredda sitt historieperspektiv, där jag med ett bredare eller vidare historieperspektiv menar att släktforskarna får möjlighet att sätta personerna de forskar fram i namn och årtal i ett historiskt sammanhang. Som nämnts tidigare utvecklas ofta ett intresse hos många släktforskare för framför allt hembygdens historia (Clemensson & Andersson 1990, s. 10). Som också har nämnts tidigare begränsade jag mig inte endast till hembygden när jag talade med informanterna i uppsatsen. Jag var således intresserad av alla aktiviteter med historiska teman som folkbiblioteken och släktforskarföreningarna arrangerade, oavsett vilket historisk inriktning det hade. Jag var inte heller endast intresserad av vilka tjänster som kunde erbjudas ifråga om hembygdslitteratur till släktforskarna, utan var öppen för diskussioner kring även annan historisk litteratur, (t.ex. allmänna historiska verk (hylla K) och som möjliggjorde för släktforskare att bredda sitt historieperspektiv.

Jag var emellertid inte säker på om sådana stöd förekom när jag påbörjade uppsatsen, varför jag fann det lämpligt att använda den kvalitativa metoden som gav mig möjlighet att modifiera syfte och frågeställningar om så skulle behövas. Som tidigare nämnt kan forskaren i den kvalitativa metoden korrigera frågeställningar om han under arbetets gång upptäcker att de t.ex. har utformats fel (Holme & Solvang 1991, s. 80) och som förstås är det också vad jag har fått göra i uppsatsen. Det handlar då inte främst om att det inte förekommer något stöd till släktforskare för deras möjligheter att vidga sina historiska vyer, utan snarare om vilka frågor jag har ställt till informanterna.

Jag har nämligen inte endast ställt frågor som handlar om ett stöd för ett bredare historieperspektiv till bibliotekarierna och ordförandena, utan har också riktat sådana som handlar om släktforskning i sig, dvs när släktforskare söker namn och årtal. Det var min tro att sådana frågor var nödvändiga för att komma åt de tjänster som innebar att de kan vidga sina historiska vyer. Det kan i och för sig vara riktigt att samtal kring släktforskning i sig är ofrånkomligt när det är denna grupp som ställs i fokus men det har fått ett mycket stort utrymme i intervjuerna. Varför det har blivit så är svårt att säga eftersom de flesta frågorna i intervjumanualerna (bil. 1, 2) handlar om vidgade historiska vyer. En förklaring kan vara, trots att jag förklarade för mina informanter vad jag avsåg med ett bredare historieperspektiv, att termen känns svårgreppbar. Särskilt samtalen med bibliotekarierna har resulterat i diskussioner kring ett mer allmänt stöd för släktforskning och min uppfattning under intervjuerna var att termen bredare historieperspektiv kändes ny för dem. I intervjuerna med ordförandena fick jag uppfattningen att termen kändes mer naturlig, något som kan ha att göra med att de är mer insatta i den egna verksamheten än bibliotekarierna och vet vad släktforskare efterfrågar. Samtidigt vidgar faktiskt ordförandena i egenskap av också släktforskare sina historiska vyer enligt vad som har framkommit i intervjuerna. Ordförandena har emellertid också talat mycket om ett mer allmänt stöd till släktforskare, varför jag har nödgats ändra fokus i uppsatsen att inkludera både ett stöd för att släktforska och för möjligheterna att vidga sina historiska vyer.

3.2 Urval

Jag har intervjuat fem folkbibliotekarier och fem släktforskare som också är ordförande för en släktforskarförening i Västsverige inför den här uppsatsen. Jag kontaktade utvalda

folkbibliotek och släktforskarföreningar per telefon och samtliga tillfrågade informanter tackade ja till att vara med i undersökningen. I bibliotekariernas fall har jag hänvisats till lämplig person att tala med, medan intervjuer med ordförandena för släktforskarföreningarna var ett medvetet val. Innan jag besökte informanterna utarbetade jag två intervjumanualer, en för folkbiblioteken och en för släktforskarföreningarna (bil. 1, 2), som jag skickade tillsammans med ett brev (bil. 3, 4).

Jag gjorde ett medvetet val av de folkbibliotek och släktforskarföreningar som skulle ingå i föreliggande uppsats. Jag har besökt fem olika kommuner och har intervjuat två informanter i varje, dvs en bibliotekarie och en släktforskare. Jag valde bibliotek som erbjuder släktforskning och släktforskarföreningar i samma kommuner som folkbiblioteken. Från början var det meningen att jag skulle jämföra de olika kommunerna med varandra kring vilket stöd som erbjuds släktforskare. Den tanken övergav jag emellertid under arbetets gång eftersom en sådan analys tog mycket plats i anspråk. Av den anledningen fann jag en redovisning utan jämförelser i tematisk form mer lämplig (avsnitt 4) för en uppsats av föreliggande format.

Intervjuerna, som är inspelade på band, är utförda under perioden 26 januari till 11 februari 1999. De är allt ifrån 30-120 minuter långa och vanligen har samtalen med släktforskarna varat något längre. Att det främst är intervjuerna med ordförande som har tagit mer tid kan bero på att de talar om en egen verksamhet och på så sätt är mer insatta än bibliotekarierna när det gäller släktforskning. Å andra sidan har förmodligen bibliotekarierna en mer distanserad hållning än ordförandenas eftersom de står utanför verksamheten på ett annat sätt. Efter att ha bearbetat materialet från banden kontaktade jag mina informanter igen för godkännande och några har då gjort vissa ändringar och kompletteringar.

3.3 Avgränsningar

Det är nödvändigt att kommentera de avgränsningar som jag har gjort i uppsatsen och jag undersöker således endast folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd ifråga om arbetsmiljö, litteratur och material, aktiviteter och i samarbete. Det finns säkert andra former av stöd som kan tillhandahållas av dessa två institutioner, men jag har gjort ett val i tron att dessa fyra typer av tjänster kan ge en någorlunda god bild av situationen. Samtidigt är det viktigt att framhålla att jag endast undersöker stöd som erbjuds släktforskare för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv. Jag undersöker t.ex. inte om olika former av stöd gör att släktforskare vidgar sina historiska vyer. Det får bli föremål för vidare forskning med många fler släktforskare än de som ingår i föreliggande uppsats. Jag avgränsar mig också till att endast försöka dra slutsatser kring olika former av stöd ur ett självstudieperspektiv, vilket innebär i det här fallet att informanterna kan komma att ge ett enhetligt svar kring en viss tjänst som inte kan relateras till det självstyrda lärandet och därför inte är en slutsats i föreliggande uppsats.

3.4 Intervjufrågor

Intervjumanualerna till bibliotekarierna (bil. 1) och till släktforskarrepresentanterna (bil. 2) är uppdelade på fem olika rubriker och har benämnts 'Allmänna fakta', 'Släktforskning', 'Tjänster rörande litteratur och övriga media', 'Tjänster rörande aktiviteter' och 'Tjänster i samarbete med släktforskarföreningen/ det lokala biblioteket. I en del fall har samma frågor ställts till bibliotekarierna som till ordförandena, men har i vissa fall också fått anpassas

beroende på vilken av grupperna som har intervjuats. Det är också anledningen till att två intervjumanualer har utarbetats.

3.4.1 Allmänna fakta

Avsikten med rubriken 'Allmänna fakta' var att få en bakgrundsbild av informanterna respektive biblioteken/släktforskarföreningarna och för att på så sätt få tillräckligt med information för en kort presentation av informanterna i början av resultatredovisningen (avsnitt 4). Jag har också använt delar av den information som har framkommit här som en presentation. Lämplig information för bibliotekariernas del (bil. 1) ansåg jag vara hur länge de har arbetat på biblioteket (som framkom i intervjuer med de flesta och därför kompletterats med övriga), deras arbetsuppgifter och vad de har svarat kring antalet släktforskare på biblioteket. Här redovisas också om det förekommer något anslag för släktforskning och tanken bakom denna fråga var att se om ett ytterligare stöd till släktforskning gavs om de fick pengar. Ett ytterligare stöd kunde i det här fallet innebära tjänster som ger släktforskare möjlighet att bredda sitt historieperspektiv. På ett av folkbiblioteken förekommer det ett anslag, men inte något ytterligare stöd. Tjänsterna som erbjuds släktforskare är i stora drag desamma i det här fallet som hos övriga fyra bibliotekarierna i uppsatsen.

Under rubriken 'Allmänna fakta' riktad till bibliotekarierna (bil. 1) ställs också frågan om hur den yttre miljön är arrangerad för släktforskare. Informationen som framkom här var också tänkt att användas som en form av presentation i början av resultatredovisningen. Frågan om yttre miljön, dvs arbetsmiljön, kom dock under arbetets gång att bli en egen frågeställning i uppsatsen då den gav mycket information om vilket stöd som erbjuds släktforskare. I samband med den yttre miljön riktad till bibliotekarierna var jag intresserad av placering av släktforskaravdelning, tillgänglig utrustning, placering av genealogisk/historisk litteratur och tillgänglighet till bibliotekesdatabasen. Avsikten var att studera om det fanns någon tanke bakom placeringen för släktforskares möjligheter att bredda sitt historieperspektiv.

Särskilt de frågor rörande historisk litteratur och tillgänglighet till biblioteksdatabasen var föremål för denna granskning. Om biblioteksdatabasen fanns tillgänglig i anslutning till släktforskaravdelningen var det min tanke att kunna dra en slutsats om hur enkelt det var för släktforskare att finna historisk litteratur. Ingen av bibliotekarierna i föreliggande uppsats har emellertid haft en sådan tanke och ingen av biblioteken placerar biblioteksdatabasen i anslutning till släktforskaravdelningen, varför ingen sådan slutsats kan dras. Jag var också angelägen om att få veta om historisk litteratur, t.ex. hembygds litteratur (Nc) eller den mer allmänna historiska litteraturen (hylla K) placerades så att släktforskarna på ett enkelt sätt kunde ta del av denna från släktforskaravdelningen. Om det fanns någon sådan bakomliggande tanke från bibliotekens sida skulle det enligt mig utgöra en tjänst för släktforskares möjligheter att vidga sitt historieperspektiv. Två av biblioteken i den här uppsatsen har också placerat beståndet av hembygds litteratur i den släktforskarlokal som samtliga fem bibliotekarierna talar om. Jag frågade emellertid inte dessa två varför de gör denna placering, vilket försvårar tolkningen. Kanske är det endast en fråga om plats?

Frågan om den yttre miljön till bibliotekarierna är en av de i uppsatsen som också berör ett mer allmänt stöd till släktforskare. I anslutning till placering av släktforskaravdelning, tillgänglig utrustning och placering av genealogiskt material talar bibliotekarierna om släktforskarlokalen och släktforskarapparater som tillhandahålls av biblioteken. Snarare här än i samband med diskussioner kring litteratur kommenteras bibliotekets tjänster i fråga om material.

Som tidigare nämnts var också motsvarande frågor under rubriken 'Allmänna fakta' (bil. 2) riktade till ordförandena tänkt som en presentation i början av resultatredovisningen (avsnitt 4). Frågan om verksamhetsområde (vilket i och för sig från början var ett medvetet val), mängden föreningsmedlemmar och finansiering används också till en kort presentation. Under intervjuerna har det även framkommit hur ordförande själva började släktforska, vilket jag också beskriver i presentationen. Liksom hos bibliotekarierna har frågor under rubriken 'Allmänna fakta' givit information om vilket stöd som kan tillhandahållas släktforskare ifråga om arbetsmiljö. Det handlar främst om frågorna, 'Vilka möjligheter finns det att släktforska i föreningslokaler?' och 'Vilken utrustning finns tillgänglig för släktforskning?'. Frågorna ställdes i tron att släktforskarföreningarna hade en egen lokal att tillgå, vilket det har visat sig att de inte har. De har istället haft synpunkter på det stöd biblioteken tillhandahåller, något som jag anser är värt att lyfta fram i uppsatsen.

3.4.2 Släktforskning

Frågorna under rubriken 'Släktforskning' är formulerade på samma sätt till både bibliotekarierna och ordförandena (bil. 1, 2). Frågan 'Hur skulle Du vilja definiera begreppet släktforskning' avsåg i första hand att studera vad släktforskning innebar för informanterna själva. Om ett vidare historieperspektiv inkluderades i denna definition kunde det ha betydelse för vilket stöd som gavs. Detta får också ses i anslutning till vilka personer jag har intervjuat och eftersom jag blev hänvisad till en bibliotekarie att tala med när jag ringde förutsatte jag också att denne hade en roll att spela för just släktforskningen på biblioteket.

Av den anledningen valde jag också att tala med ordförandena i släktforskarföreningarna. Det var en fråga om val av person på "beslutsfattande" nivå, där tanken att deras syn på släktforskning genomsyrade vad föreningen bistod med för medlemmarnas vidgade historiska vyer. Under intervjuerna med ordförande kom det emellertid fram att föreningens styrelse beslutar framför allt om vilka aktiviteter som ska erbjudas den närmaste tiden och i det här ljuset borde ett samtal med också styrelsemedlemmar vara av vikt. I en uppsats av föreliggande format får emellertid samtal med endast fem ordföranden ses som en nödvändig avgränsning, även om man bör hålla i åtanke att styrelsemedlemmarna kan ha olika åsikter. Samtidigt får man beakta att ordförandena själva är släktforskare och att de därför talar mest om infallsvinklar att bredda sin forskning i utifrån vad de själva anser är intressant. Att en ordförande anser att sjöfartshistoria är särskilt spännande behöver inte betyda att medlemmarna anser det. I intervjuerna med ordförandena har också den egna forskningen kommit på tal mycket, något som förmodligen har känts naturligt eftersom de själva släktforskar. Man bör dock tänka på att deras åsikter inte alltid behöver vara övriga släktforskares/medlemmars åsikter.

I samband med frågan hur informanterna definierar begreppet släktforskning bör påpekas att många, både bibliotekarierna och ordförandena, har talat om ett bredare historieperspektiv som en del av denna. Holme och Solvang hävdar som sagt att en av den kvalitativa metodens svagheter kan vara att informanten svarar vad han tror att forskaren är angelägen om att få veta, något som gör att den intervjuades verkliga åsikter inte framkommer (Holme & Solvang 1991, s. 106). Man bör följaktligen hålla i åtanke att informanterna i föreliggande uppsats kan ha sagt vad jag ville höra i samband med begreppet släktforskning.

Frågan 'Vilka skäl kan det finnas till att människor släktforskar' under rubriken 'Släktforskning', riktad till både bibliotekarierna och ordförandena (bil 1,2), ställdes för att

undersöka vilka motiv som ansågs viktigast för dem. Om t.ex. ett historieintresse var ett viktigt skäl till att släktforska kunde det, precis som hur informanterna definierade begreppet släktforskning, ha betydelse för det stöd som gavs släktforskare för möjligheten att bredda sitt historieperspektiv. Både definition av begreppet och skälen till att människor släktforskar anser jag därför är mycket viktiga frågor i uppsatsen. Däremot har jag valt att utesluta de två nästkommande under rubriken 'Släktforskning' riktad till båda grupperna. Jag har haft ett stort material att bearbeta med tanke på att intervjuerna i vissa fall har varit tidsmässigt mycket långa. Den ena frågan jag har valt att utesluta, dvs 'Vilken roll tror Du att kunskaper i och intresse för historia kan spela i samhället, idag?' kan förvisso kännas viktig eftersom uppsatsen i sin ursprungliga form och fortfarande till stora delar handlar om släktforskarens vidgade historiska vyer. Det är emellertid min uppfattning att denna inte direkt har någonting med folkbibliotekens och släktforskarförningarnas stöd till släktforskare att göra. Frågan har dock givit många intressanta svar och kontentan är att samtliga informanter framhåller historiens betydelse och svaren kretsar kring vikten av att känna sina rötter, att människor måste förstå att de ingår i ett historiskt sammanhang, att man genom historia kan motverka främlingsfientlighet och att ämnet är en viktig plattform för att lära sig av historiens misstag.

Hellre än att medtaga den ovan nämnda frågan liksom 'Vilken roll kan släktforskning komma att spela i framtiden på biblioteket?' ämnad för folkbibliotekarierna och 'Vilken roll kan släktforskning komma att spela i framtiden?' ämnad för släktforskarna, har jag velat inkludera oförutsedd information som har framkommit under intervjuerna och som jag anser mer ligger inom ramen för uppsatsens syfte och frågeställningar. Det handlar särskilt om vissa samarbetsformer mellan folkbibliotek och släktforskarförningar och när ordförandena berättar om sin egen forskning. De ovan nämnda framtidsfrågorna kanske mer ligger inom ramen för stöd än den andra uteslutna, men tillför enligt min mening inte mycket med tanke på uppsatsens syfte. Som regel förekommer inga framtida mål för släktforskning hos folkbiblioteken och släktforskarna har talat om vikten av arkivsäkert material och bevarande av de gamla skrifterna. Viss kritik kan riktas till min formulering av frågan till ordförandena. Om jag istället hade ställt samma fråga till dem som till bibliotekarierna (om släktforskning i framtiden på biblioteket) kanske svaren hade blivit annorlunda och kunnat ge intressant information för den här uppsatsen. Här hade kanske vissa förväntningar på biblioteket från ordförandenas sida framkommit som kunde relaterats till de obefintliga mål som bibliotekarierna talar om. Några av informanterna har i andra sammanhang talat om framtiden under intervjuerna, särskilt under diskussioner kring samarbete, och denna information anser jag är intressant för uppsatsen och är därför inkluderad. Frågorna om informanternas historiesyn och syn på framtiden är de enda frågor jag har valt att utesluta i min redovisning.

3.4.3 Tjänster rörande litteratur och övriga media

Frågorna under nästkommande rubrik 'Tjänster rörande litteratur och övriga media' (bil. 1,2) är nästan uteslutande anpassade efter vilken av grupperna jag har talat med. Båda grupperna har dock fått frågan om i vilken eller uppfattningar om i vilken litteratur och i vilket material som en släktforskare som regel söker i. Till bibliotekarierna har också riktats en fråga om uppfattningar om släktforskarens intressen för litteratur med historisk inriktning. Avsikten med att fråga om just *uppfattningar* kring litteratur var att undersöka hur pass medvetna bibliotekarierna var om släktforskarens intressen och om ett stöd anpassades efter deras önskemål. Frågan om genealogisk(t) litteratur och material riktad till bibliotekarierna ställdes också utifrån min tro att släktforskning i sig först måste behandlas och svaren rörande historisk litteratur skulle relateras till nästkommande fråga, 'Hur kan man skapa intresse för och förmedla *sådan* litteratur till släktforskarna?' Det var min tanke att jag först måste leda in

samtalen på denna form av litteratur innan jag frågade om hur sådan kunde förmedlas. Förmedling kunde t.ex. innebära att bibliotekarierna samtalade med släktforskarna. Det fick då ses som ett stöd för att släktforskare ska få möjlighet att bredda sitt historieperspektiv. Bibliotekarierna har under intervjuerna talat om förmedling av både genealogisk och historisk karaktär, där bibliotekets klassificeringar (Ld) för genealogisk litteratur, (Nc) för hembygds litteratur och (K) för mer allmänna historiska verk ställs i fokus.

Flera av frågorna kring litteratur riktade till ordförandena (bil. 2) kretsade kring stöd för släktforskning i allmänhet. Skälet var, liksom alla frågor av denna karaktär, att först diskutera stöd för släktforskning i allmänhet för att sedan inrikta sig på ett bredare historieperspektiv. Frågorna av detta slag kretsar kring den tidigare nämnda 'I vilken litteratur och i vilket material söker som regel en släktforskare i' och inköp av genealogisk litteratur till föreningen, vilka urval man gör och varför. Ordförandena har också tillfrågats om inköp av historisk litteratur, liksom urval. Här har emellertid inte frågan om varför man gör vissa urval ställts, något som borde ha gjorts. I det fall det har talats om inköp av litteratur har ordföranden i fråga i och för sig talat om inköp av genealogisk och historisk litteratur i ett sammanhang, varför jag har fått svar på varför vissa urval görs i båda fallen.

Nästkommande frågor under rubriken 'Tjänster rörande litteratur och övriga media' riktad till ordförandena handlar, precis som hos bibliotekarierna, om uppfattningar kring intresse för historisk litteratur hos släktforskarna. Avsikten var att undersöka hur pass medvetna ordförandena var om medlemmarnas intressen. Det handlar också här om en undran om ett anpassat stöd efter vissa önskemål hos medlemmarna, t.ex. i fråga om inköp av litteratur till föreningen.

Till ordförandena riktades också frågan 'Finns det någon litteratur med historisk inriktning som Du anser är särskilt viktig?' under rubriken 'Tjänster rörande litteratur och övriga media'. Frågan ställdes för att undersöka om det fanns någon särskild profilering inom historien som ordförandena framhöll som viktig till släktforskarna/föreningsmedlemmarna. Mycket p.g.a. hur frågan är ställd har här talats om ordförandenas egen forskning, vilket inte var avsikten från början. Här har emellertid information om ordförandenas egen strävan att bredda sitt historieperspektiv framkommit, vilket i och för sig kan vara intressant. Den sista frågan till ordförandena under rubriken som rör litteratur och övriga media, dvs 'Tar ni upp historiska motiv och teman i den lokala föreningstidningen?' ställdes i avsikt att undersöka om föreningstidningarna endast tog upp genealogiskt inriktad information eller om historiska artiklar, t.ex. om hembygden, också var viktiga. Om historiska artiklar förekom fick det ses som ett stöd för släktforskarens möjlighet att vidga sitt historieperspektiv eftersom de kan ta del av dessa.

3.4.4 Tjänster rörande aktiviteter

I intervju manualerna till bibliotekarierna och ordförandena (bil. 1,2) följer efter frågor kring litteratur och övriga media frågor kring aktiviteter. För bibliotekariernas del var jag intresserad av aktiviteter med historiska teman som de arrangerade, hade arrangerat eller skulle komma att arrangera. Eftersom uppsatsen handlade om släktforskarens möjligheter att vidga sina historiska vyer frågades om aktiviteter med historiska teman. Frågan inriktades på samtliga biblioteksbesökare eftersom min tanke var att biblioteken förmodligen inte arrangerade aktiviteter endast för släktforskarna och här avsågs att studera hur pass mycket biblioteken inriktade sig på historia som släktforskare hade möjlighet att ta del av. Jag var

också intresserad av att undersöka varför sådana aktiviteter arrangerades för att se om dessa handlade om att vidga människors historiska vyer och därmed också släktforskarnas.

Både till bibliotekarierna och ordförandena (bil. 1, 2) har jag riktat frågan om hur man kan skapa intresse för och informera om olika aktiviteter. Jag var intresserad av att veta om de annonserade, talade med släktforskarna eller på annat sätt stimulerade dem att ta del av aktiviteter med historiska teman. Samtidigt var jag intresserad av att veta vilken uppfattning bibliotekarierna och ordförandena hade om släktforskarens intresse för aktiviteter för att undersöka hur pass medvetna de var om släktforskarna i den här frågan. Det kunde kanske spela roll för vad som arrangerades i fortsättningen till denna grupp.

I samband med aktiviteter har jag också frågat ordförandena om vilka aktiviteter de anordnade och syftet med de olika aktiviteterna. Det handlar både om arrangemang koncentrerade till släktforskning och mer historiskt inriktade aktiviteter. Ursprungligen var intresset från min sida att höra mig för om aktiviteter med en mer historisk inriktning, men ordförandena har också berättat om de som handlar om själva metodiken att släktforska. Här kan nämnas att jag inte alltid har fått svar på frågan om syfte på de aktiviteter som handlar mer om släktforskning eftersom jag i första hand var intresserad av släktforskarens möjligheter att vidga sitt historieperspektiv. Vissa av ordförandena har talat om ett syfte i anslutning till samtliga aktiviteter som föreningen anordnar, men i några fall har jag endast fått svar på ändamålet med de mer historiskt inriktade aktiviteterna. Att fråga ordförandena om syftet med aktiviteterna var i avsikt att undersöka om dessa handlade om att vidga medlemmarnas historiska vyer.

3.4.5 Tjänster i samarbete med släktforskarföreningen/ det lokala biblioteket

Jag har också frågat mina informanter om hur de kan samarbeta, dvs folkbiblioteken och släktforskarföreningarna, för att släktforskare ska få möjlighet att bredda sitt historieperspektiv (bil. 1,2). Frågan ställdes i tron att det förekommer ett samarbete mellan de olika föreningarna för detta ändamål, vilket det inte gör. Några av informanterna har istället talat om vad man *skulle kunna göra* tillsammans och många goda idéer har framkommit. Till bibliotekarierna riktades först frågan om hur ett mer generellt samarbete mellan biblioteket och föreningen såg ut. Denna fråga riktades inte till ordförandena eftersom bibliotek(en) och förening(arna) ingick i samma kommun(er). Trots att ordförandena också har kommenterat ett mer allmänt stöd som kan erbjudas släktforskare genom samarbete ansåg jag under intervjuernas gång att det räckte att en av grupperna svarade på denna fråga. Däremot ville jag höra båda gruppernas synpunkter på ett samarbete som rörde ett bredare historieperspektiv eftersom det under tiden för intervjuerna var fokus i uppsatsen.

Slutligen är det viktigt att hålla i åtanke i samband med samtliga fyra typer av tjänster som behandlas i uppsatsen att informanterna, särskilt bibliotekarierna, kanske inte tänker på vissa tjänster som ett stöd för släktforskarens möjligheter att vidga sitt historieperspektiv. Bibliotekarierna har berättat för mig om olika tjänster som handlar om historia, t.ex. att folkbiblioteket köper in historisk litteratur, och det blir föremål för mina tolkningar. Eftersom möjligheten finns att termen bredare historieperspektiv kändes som ny för bibliotekarierna kan jag endast i föreliggande uppsats undersöka vad som erbjuds med historisk inriktning och själv dra slutsatserna att släktforskare kan ta del av dem och på så sätt stimuleras.

Nämnas kan också att jag främst hade ett stöd för föreningsmedlemmarna på folkbiblioteken i åtanke när jag intervjuade ordförandena och bibliotekarierna och för det mesta tolkar jag det

som att det är dem de talar om. Ibland framkommer det dock inte klart om det är medlemmar eller andra släktforskare som besöker biblioteket som avses, något som framför allt blir märkbart när informanterna har talat om samarbete. Jag har inte gjort någon avgränsning på att endast undersöka stöd för föreningsmedlemmar eftersom jag upplever det vara svårt att dra en gräns. Ordförandena har också talat om olika stöd i bemärkelsen ”vi erbjuder...”. Jag har inte frågat vilka ”vi” är, något som förmodligen borde ha gjorts. Jag beskriver dem i uppsatsen som representanter inom släktforskarföreningarna, men ställer mig själv frågande till om det är några speciella medlemmar inom släktforskarföreningarna som avses eller om det kan innebära att vilken medlem som helst inom föreningarna kan stödja såväl som bli hjälpt själv.

4 Resultatredovisning

Jag har som tidigare nämnts valt att redovisa mitt material i olika teman och jag använder mig av fingerade namn för samtliga tio intervjuade, då några av dem önskade vara anonyma. För helhetsbildens skull har jag ansett en lämplig presentationen vara att redovisa bibliotekariernas och ordförandenas svar under samma rubriker, men har markerat med fetstil i texten vem av dem som närmast refereras. Rubrikerna i resultatredovisningen följer i stora drag uppsatsens fyra frågeställningar om stöd från folkbibliotek och släktforskarföreningar och benämns 'Släktforskarnas arbetsmiljö', 'Litteratur', 'Aktiviteter' och 'Samarbete'. Dessförinnan ger jag en kort presentation av informanterna och beskriver vad de har svarat om varför människor släktforskar och hur de själva definierar släktforskning under rubriken 'Synen på släktforskning'. Nämnas bör också att eftersom tjänsterna kring material till stora delar har kommenterats i samband med diskussioner kring arbetsmiljö redovisas mycket av denna information under rubriken 'Släktforskarnas arbetsmiljö'.

När så behövs anger jag inom parentes efter namnen den kategori informanterna tillhör, dvs. (b) för bibliotekarie och (s) för släktforskare, vilket jag även fortsätter med i diskussion och analysavsnittet (avsnitt 5). För övrigt kan sägas att jag använder kursiv stil vid direkta citat. Här nedan följer först den korta presentationen av de tio informanterna:

Bibliotekarierna kallar jag **Alva, Beda, Carl, Daga** och **Elin** och de arbetar alla på varsitt bibliotek i Västsverige. Vanligen får biblioteken besök av 9-15 släktforskare upp till en gång i månaden. Hos Elin ser det dock lite annorlunda ut och antalet släktforskare per månad beräknas till cirka 60. Endast hos Daga förekommer ett anslag avsett för släktforskning och biblioteket får 2000 kronor per år som används för att betala mikrokorten.

Alva är sektionschef för vuxenavdelningen och har arbetat på biblioteket sedan 1978.

Beda är chef och har arbetat på biblioteket sedan 1987.

Carl arbetar mycket med referensarbete och informationsfrågor och har varit på biblioteket sedan 1984.

Daga är chef och har arbetat på biblioteket sedan 1996 och har själv släktforskat.

Elin är chef och har arbetat på biblioteket sedan 1986.

Släktforskarna kallar jag **Axel, Boel, Clas, Dan** och **Erik** och de är alla ordförande i var sin västsvensk släktforskarförening. Gemensamt för de fem föreningarna är att finansiering bland annat sker genom medlemsavgifter. Summan varierar men ligger mellan 50-100 kronor per år och medlem. Axel, Clas och Erik berättar att de ibland arrangerar lotterier och Clas tillägger att man då och då även tar lite extra betalt för kaffet. Både Boels och Dans föreningar får ett litet kommunalt bidrag.

Axel, som har släktforskat i cirka 20 år, är pensionerad och kan lägga mycket tid på släktforskningen nu. Han har dock samlat in mycket material under årens lopp. Axels förening har 120 medlemmar.

Boel har släktforskat sedan 1976, då hon övertog sina föräldrars forskning. Hennes förening har cirka 80 medlemmar.

Clas började släktforska i anslutning till att hans mor blev medlem av mormonkyrkan. Religionen säger nämligen att avlidna, för att bli mottagna i himlen, måste döpas till den rätta tron. Därför måste deras nu (efter)levande släktingar utföra ställföreträdande dop för dem. Mormonernas flitiga släktforskande grundar sig alltså på denna lära och *Clas* stötte på fakta om sin mors nya tro och beslöt att strukturera upp och kartlägga materialet. Hans förening har cirka 200 medlemmar.

Dan har släktforskat i 15 år och intresset började när han fick höra berättelser om sin farfars far som var soldat. Släktforskning var inte påtänkt från början utan *Dan* ville endast undersöka om berättelserna var sanna. *Dans* förening har cirka 50 medlemmar.

Erik har släktforskat i över 35 år i bland annat Skåne, Östergötland och Västergötland, varifrån de flesta förfäderna kommer. Han har också fått göra en del utlandsresor, t.ex. till USA, i samband med forskningen. *Eriks* förening har 160 medlemmar.

4.1 Synen på släktforskning

4.1.1 Varför släktforska?

Endast två av informanterna – *Dan(s)* och *Boel(s)* - har direkt uttryckt ett intresse för historia som skäl att börja släktforska. *Boel* säger att *"/- - -/ jag tror inte man blir släktforskare annars, om man inte har ett historieintresse"*. Annars har den övervägande delen av informanterna, både bibliotekarierna och släktforskarna, angivit nyfikenhet och intresse för sina rötter som skäl.

Bibliotekarierna har dock framfört flera andra skäl till att börja forska om slakten. *Daga* berättar i anslutning till sin egen forskning att för hennes del berodde det på att hon hade fått reda på mycket om sin släkt och dessutom hade foton hemma på släktingar från mitten av 1800-talet, som hon ville veta mer om. Både *Elin* och *Beda* nämner dock nyfikenhet som skäl. *Elin* nämner också att forskningen kan vara ett sätt att få kontakt med andra människor, men liksom *Carl* och *Alva* menar hon att det även handlar om ett intresse för den egna slakten. *Carl* uttrycker det på följande sätt: *"Jag tror att de flesta gör det för att dom är genuint intresserade av sina rötter /- - -/."*

Släktforskarna har också de angivit flera olika skäl till att man släktforskar och det verkar vara precis som *Clas* uttrycker det: *"...själva initiativet eller motivet från början kan variera i högsta grad."*

Precis som några av bibliotekarierna nämner *Boel*, *Axel* och *Erik* nyfikenhet som skäl. *Erik* uttrycker det så här: *"Det är en naturlig nyfikenhet som dessutom är en rättighet, att få veta sitt ursprung och var man kommer ifrån."* Liksom den övervägande delen bibliotekarier hävdar också *Clas* att det främst handlar om att söka sina rötter. Han menar dock att de flesta som börjar har träffat på någonting som de vill undersöka närmare, något som också *Dan* anger som skäl när han talar om sin egen forskning och varför han började. Han hörde sin morfar berätta historier om farfars far och ville helt enkelt veta mer om den tiden.

Clas menar att en av anledningarna kan vara att man behöver en fritidssysselsättning och tillägger: *"...men jag tror att historieintresset är det minsta incitamentet till att börja forska."*

Boel anger som skäl att många vill undersöka varifrån deras namn härstammar/kommer eller hur man är släkt med en viss person. Erik ser släktforskning mer som ett spännande och roligt detektivarbete där man efter flera års letande äntligen får napp: *"Det finns ingenting som är så tillfredsställande som att man söker och söker och det är motigt, och så plötsligt...där var han."* Han menar att den stimulansen detta ger säkert bidrar till att så många släktforskar.

4.1.2 Begreppet släktforskning

De flesta informanterna tänker i stort sett på detsamma när de hör begreppet släktforskning och från början handlar det om att söka sina rötter. Alva(b) uttrycker det på följande sätt: *"...att man forskar tillbaka i sin släkt."* Carl(b) menar också: *"Jag förutsätter att dom fyller i sina släkträd och antavlor /- - -/ och att dom sprider det i sin familj och sin släkt."* Övriga informanter, både bibliotekarierna och ordförandena, har också påpekat att släktforskning på olika sätt kan generera ett vidare historieintresse.

Flera av **bibliotekarierna** har i olika ordalag talat om hur en släktforskare kan utveckla ett historieintresse genom släktforskningen. Daga t.ex., som själv har släktforskat, anser att orterna runt släktingarnas hemvist har varit intressanta att studera närmare. Hon hävdar också att om en släktforskare vill bredda sin forskning historiskt kan det vara intressant att fördjupa sig i släktingarnas yrken och arbetsförhållanden eftersom man vill komma personerna in på livet.

Också Elin och Beda har talat om ett historiskt intresse som ett led i släktforskningen. Elin säger att *"jag tror inte bara det handlar om att göra ett slags träd utan jag föreställer mig att man intresserar sig för tiden och saker runt omkring"* och Beda menar att släktforskare kanske initialt söker sina rötter men blir nyfikna och utvecklar ett historiskt intresse allt eftersom: *"...det blir hembygd, lokalhistoria och levnadsförhållanden under en tid och sådana saker"*, menar hon.

Släktforskarna: Boel säger att *"...man börjar alltid med sin egen släkt eller närstående släkt /- - -/"*, men de som blir riktigt intresserade av släktforskning utvecklar ofta ett specialintresse av något slag. Hon blev mycket intresserad av emigration i samband med en hembygdsbok skulle skrivas och där hon själv behandlade det ämnet. Hon hade ingen kunskap om emigration från början, men fick läsa på och boken färdigställdes 1980. Sedan dess har denna historiska epok varit extra viktig för henne och hon säger: *"Jag blev så biten av Amerikaemigrationen så jag har haft det som mitt specialintresse sedan 1980."*

Tydligt är att alla fem släktforskarna har utvecklat ett eller flera specialintressen i samband med släktforskningen. Dan tänker precis som Boel i definitionen kring släktforskning att, *"när man börjar med släktforskning tänker man bara den egna släkten /- - -/"*, men säger också att efter en tid utvecklas ett historiskt intresse av något slag, *"...för så småningom går det inte att komma ifrån att man börjar köra fast i sin forskning. Man vill fortfarande forska faktiskt"*. Eftersom några av Dans förfäder har varit soldater har han läst om regementets historia utifrån kommunens historia i stort under samma tid.

Samtidigt hävdar några av ordförandena att släktforskning och hembygdsvetenskap är närbesläktade, något som kan illustreras med vad Clas säger att *"...man kan inte forska i det ena utan att i varje fall lite grann nudda vid det andra eller gå in i det andra"*. Begreppet hembygdsvetenskap anses ha en vidare innebörd än släktforskning och både Clas och Erik beskriver det som att man då koncentrerar sig mer på gårdarna och bostäderna. Erik säger

dock, som flera andra informanter om begreppet släktforskning, att ”*släktforskning är centrerad till själva släktbegreppet*”, men har själv ett specialintresse för kungasläkter som har resulterat i flera utlandsresor och en bok.

Clas säger om begreppet släktforskning: *”Vi ska inte syssla med datum och sånt om vi sysslar med släktforskning.”* Han fortsätter: *”...man ska titta på allting som spinner ut om en person”* vilket t.ex. kan innebära att om man finner en person som har stått inför domstol, måste man som släktforskare läsa lite juridik. Clas är den av de intervjuade släktforskarna som har funnit flest specialintressen genom släktforskningen. Han anser att allmogelivet, historien kring kyrkans makt och skattehistoria är särskilt intressant och har läst mycket om det. Eftersom hans far var bysmed är också hantverksforskning något han fördjupar sig i och då hans mor blev såld på auktion när hon var fem år har det, i sin tur, genererat ett intresse för hur barn omhändertogs förr i tiden.

Att släktforskning stimulerar ett vidare historieintresse menar också Axel. Han säger om släktforskning: *”Det är inte som en del tror att man sitter och tittar på bara årtal, ett datum för när personen har levtt, utan man vill gå på djupet och se hur de har verkat så man får en historia.”* Axel är särskilt intresserad av släktingarnas yrken och historia kring sjöfart och har läst en del om det.

Några av ordförandena har också kommenterat andra föreningsmedlemmars specialintressen under intervjuerna och det utmärkande draget är, liksom i ordförandenas egen forskning, variationerna i historiska ämnesval. På det här området har Dan en del att berätta och nämner till exempel en föreningsmedlem som dels är intresserad av vägar i historiska tider, dels kyrkohistoria. Denne person har bl.a. studerat kommunens gamla kyrka, dess mått och placering av predikstolen och altartavlan osv..

Dan berättar också om två andra medlemmar som skriver rent kommunens inneliggande handlingar för hela 1700-talet. De har tidigare koncentrerat sig på den egna släkten, anor och namn, och att med tiden fördjupa sig som släktforskare är naturligt, menar Dan. Han säger: *”Det är egentligen en utveckling tycker jag. Dom som har hållit på länge, dom har ett betydligt bredare fält. Dom håller på med olika forskningar /- - -/.”*

I Eriks förening håller också en medlem på med en totalinventering av en speciell socken och samtliga personer som har varit bosatta där.

4.2 Släktforskarnas arbetsmiljö

4.2.1 Släktforskarlokalen

Bibliotekarierna har alla kommenterat släktforskarnas lokal på respektive bibliotek och gemensamt för de fem är att ett sådant rum står till förfogande för släktforskarna, där apparatur och genealogiskt material placeras. Genealogiskt material kan vara mikrokort och register av olika slag.

På vissa av biblioteken, bland annat hos Beda och Carl, är också hembygdsböckerna tillgängliga i släktforskarlokalen. Carl menar att det som kanske är mest intressant för släktforskarna är placerat där. Böckerna i lokalen är systematiskt placerade vilket underlättar sökandet efter ett speciellt exemplar av hembygds litteraturen. Om man till exempel söker en bok om industrier i det aktuella landskapet så står den på en viss hylla.

Flera av **släktforskarna** talar också i olika sammanhang om sina respektive lokaler och gemensamt för de fem är att de rum som står till förfogande finns på folkbiblioteken. Flera av ordförandena har talat om att släktforskarföreningarnas ekonomi inte tillåter egna lokaler. Axel, Clas och Dan har tillgång till sina respektive lokaler under bibliotekens öppettider medan man hos Boel och Erik även har tillgång till lokalen kvällstid. Erik hävdar att samarbetet med folkbiblioteket är bra och *"- - / vi lever alltså i symbios med biblioteket här"* och menar att släktforskning borde vara en integrerad del av biblioteket. Emellertid har många bibliotek inte insett att släktforskarna är en värdefull tillgång utan de ses istället som besvärliga, eftersom bibliotekarier vill låna ut böcker och inte syssla med kyrkoböcker.

Clas jämför, i samband med lokalfrågan, med två andra bibliotek som i direkt anslutning har stora föreningsrum, med separata nycklar, så att man kan forska kvällstid. Önskvärt vore, säger han, ett eget större föreningsrum i närheten av både museum och bibliotek, där den egna litteraturen och en dator kunde placeras. Axel menar också att lokalen på biblioteket är en tillflykt när föreningen forskar och behöver träffas.

4.2.2 Apparatur, mikrokort och cd-rom

Gemensamt för de fem biblioteken är att de köper in apparatur för släktforskning.

Bibliotekarierna talar alla om olika typer av utrustning som inhandlas och placeras i släktforskarlokalen. Hur mycket eller vilken typ av apparatur som köps varierar, men vanligen förekommer mikrofilmapparater, rullfilmapparater och kopiatorer för mikrofilm. Biblioteksdatan är i samtliga fall placerad utanför släktforskarlokalen.

Enligt bibliotekarierna gör släktforskarna beställningar av mikrokort som bibliotekspersonalen förmedlar till Svensk Arkivinformation (SVAR) i Ramsele och kontakterna mellan bibliotekarierna och släktforskarna handlar i det här fallet om beställning av mikrokort eller för att boka tid för användning av släktforskarapparater.

Med undantag för Bedas kommun, där släktforskarföreningen själv köper in, inhandlar biblioteken också mikrokort/mikrofilmer om kommunen i fråga.

Bibliotekarierna nämner också cd-romskivor för släktforskning och i fyra av fem fall inhandlar biblioteken även dessa. Det är endast i Elins kommun som släktforskarföreningen köper in själv. Vanliga cd-romskivor som biblioteken inhandlar för släktforskarnas räkning är Sveriges dödbok, Emigranten, Svensk biografiskt lexikon och NAD (Nationella arkivdatabasen).

De fem **släktforskarna** har alla angivit att den apparatur och det material som biblioteket köper in är den som är tillgänglig för släktforskning. Hos Boel inhandlar man emellertid sina egna mikrokort i föreningen, varför alla inkomster går till det och hos Erik inköps cd-romskivor av föreningen. Några av ordförandena har också kommenterat mikrokorten under intervjuerna och i de flesta fall kretsar diskussionerna kring föreningarnas ringa ekonomiska resurser.

Enligt Clas är det största hindret mot en egen föreningslokal att mikrokorten kostar mycket pengar. Föreningen skulle inte ha råd att köpa in det material som behövs, då bara mikrokorten för kommunen i fråga och närförsamlingarna skulle kosta mycket pengar och många medlemmar i föreningen har släkt på annat håll. Istället är det föreningens önskan,

menar Clas, att få biblioteket att inte ta betalt för dessa handlingar och hävdar att det faktiskt är böcker man lånar även om det handlar om mikrofilmer.

Också Erik talar om att mikrokorten är dyra och att alla släktforskare inte har det så förspant att deras förfäder finns i den kommun där man bor. På "hans" bibliotek subventioneras mikrokorten till endast fem kronor per beställning men för att släktforska hos vissa krävs den fulla avgiften på tjugo kronor per beställning *"...och det är ju en pulserande kulturell aktivitet, som inte får luft under vingarna på alla ställen därför att det blir för dyrt helt enkelt"*. Samtidigt är släktforskning en bra syssla menar han:

"Man tycker att man ska försöka stimulera alla människor till ett rikt kultur- och fritidsliv /- -/ det kan ju alla åldrar syssla med, kanske inte de allra minsta, men ifrån femton år och uppåt kan man säga är det fritt fram att forska. Och det håller hjärnan igång och det håller de gamla friska och pigga och man får nya vyer och kontakter, både med andra forskare och med myndigheter och med bibliotek och ute i världen och Internet. Det är så bra så att det inte är sant och då får det inte vara en stoppkloss där i början."

4.3 Litteratur

Bibliotekarierna har alla talat om att man förmedlar all nyinköpt litteratur genom att skylta eller lyfta fram böcker. Det handlar inte om att exponera innehållet i böckerna utan om att visa upp all nyinköpt litteratur för besökare. Varken hos Alva, Carl, Daga eller Elin skyltas böcker speciellt för släktforskarna och Elin påpekar dessutom att släktforskarna inte särskiljs från andra historieintresserade på biblioteket.

Däremot hos Beda lyfts böcker fram speciellt för släktforskarna i släktforskarlokalen och hon säger: *"...och vi lyfter fram dem på det sättet att vi skyltar om vi köper in något nytt."*

Trots att inte innehållet i litteraturen exponeras av bibliotekarierna har de en förhållandevis god uppfattning om vad som kan vara intressant för en släktforskare. Samtliga bibliotekarier har svarat att som regel är kyrkoböckerna på mikrofilm/kort är det material en släktforskare söker mest i. Fyra av bibliotekarierna har emellertid erfarenhet av att släktforskarna efterfrågar antingen allmänna historiska verk (K) eller hembygdslitteratur (Nc).

Elin berättar t.ex. att hon vid ett tillfälle talade med en släktforskare, vars förfäder var karoliner, vilket väckte hans intresse och fick honom att börja läsa om 1600- och 1700-talen. Också Beda menar att en del släktforskare kan vara intresserade av de allmänna historiska verken, även om man inte generellt kan säga att alla är det. Det kan i så fall röra sig om litteratur kring svensk-amerikaner och utvandringen. Hon säger: *"Många av dem kommer ju in på det för det var många härifrån som utvandrade och då tror jag att det blir ett allmänt intresse."*

Carl tror inte att släktforskarna är intresserade av mer allmänna historiska verk utan menar att det i så fall är hembygdslitteraturen i släktforskarlokalen som gäller. Han talar även om mikrokorten och säger: *"Jag tror att det i väldigt hög utsträckning är fichen som gäller. Det är mitt intryck. Dom har väldigt lite kontakt med oss i informationsdisken tycker jag /- -/ Sällan någon dialog om vad dom håller på med. Sen finns ju all den litteraturen där inne så dom har ju i och för sig ingen anledning att gå ut och fråga oss."*

Han menar att många släktforskare själva vet vilken litteratur de önskar få tag på och kontakten mellan bibliotekarierna och släktforskarna rörande litteratur och intresse härom förekommer i mindre utsträckning. I stället för att tala om ett bredare historieperspektiv använder Carl termen 'ett större sammanhang' och menar att den som vill kan från individforskning ta steget till lokalforskning eller t.o.m. riksforskning genom litteraturen på biblioteket. Det är ingenting han har stött på, men vill ändå tillägga att

"...det är ingenting som jag ser över axeln eller moraliserar över eller så, utan jag menar i och för sig att det större sammanhanget är viktigt om man som samhällsmedborgare vill få en överblick och veta saker. Men det egna intresset att följa den egna släkten är lika legitimt tycker jag. Och bibliotekets uppgift är inte då att leda in folk i någon speciell fälla, men det är klart att vi måste ju ge möjlighet och jag som privatperson ser väldigt positivt på det och tycker att det är intressantare".

Både Carl, Alva och Elin har antytt att släktforskarna klarar sig själva på biblioteket. Elin menar att släktforskarna är vana besökare som därför klarar sig själva och Alva hävdar att de i stor utsträckning tar hand om och visar varandra vilka böcker de kan använda. Dessutom har både Alva, Beda, Carl och Daga berättat att släktforskarföreningen rekommenderar litteratur och material som biblioteket bör köpa in.

Precis som bibliotekarierna anser de fem **släktforskarna** att de mikrofilmade kyrkoböckerna är de mest efterfrågade i forskningen. Flera av släktforskarna hävdar dock att detta inte är tillräckligt och Erik menar att för att bli framgångsrik krävs studier också av annat tryckt material.

Dan talar t.ex. om när kyrkoböckerna börjar "ta slut" *"...och sen då, när de börjar ta slut, det är då man också blir tvingad att bli en väldigt duktig släktforskare"*. Ett exempel är att man måste lära sig läsa de gamla handstilarna. Axel nämner mantalslängderna och Clas domböcker, provinsialläkarböcker, krigsarkivets handlingar och emigrantpapper som viktiga källor.

Flera poängterar att bibliotekets litteratur i stor utsträckning används i den egna forskningen. Clas framhåller t.ex. föreningens goda samarbete med biblioteket, där föreningen rekommenderar litteratur och material som biblioteket bör köpa. Han säger om biblioteket och litteraturen: *"...för dom kan inte vara insatta i det, det är inte deras uppgift."*

När Clas berättar om sin roll i egenskap av ordförande menar han att det är viktigt att tala med föreningsmedlemmarna om litteratur. Om en släktforskare till exempel har funnit en förfader som var korgmakare bör man göra honom uppmärksam på att han bör bredda sin forskning och ta reda på t.ex. hur denne förfader har lärt sig yrket osv. Clas framhåller också vikten av att de uppgifter som släktforskare såväl som hembygdsvetare och historiker hittar är riktiga och inte endast skrönor. Han säger: *"...och det är vår plikt och vår skyldighet som släktforskare, som hembygdsvetare, som historiker att försöka få folk att bli forskare och ta ett forskaransvar /- - -/."*

Axel framhåller främst föreningsmedlemmarnas intresse för litteratur och till största delen handlar det om hembygdslitteraturen som finns på biblioteket. De söker i matriklar och kalendrar över yrken i gångna tider samt i hembygdslitteratur som också flera bibliotekarier påpekar. Under intervjuerna med släktforskarna har också inköp av litteratur till släktforskarföreningen diskuterats och det är endast hos Axel som genealogiska och historiska

böcker inhandlas. Axel berättar att medlemmarna kan komma med förslag om vilka böcker som kan vara intressanta att köpa när föreningen har möte. Vad som köps är olika, men kan handla om beskrivningar av både familjer, gårdar och socknar.

Bibliotekarierna ovan har blandade åsikter om släktforskares intresse för allmänna historiska verk, men enligt Boel läser man som släktforskare den litteratur som finns på biblioteket. Hon säger: *"Ja, det är klart att man gör. Jag har säkert läst varenda bok som finns på historieämnet, åtminstone jag."* Hon tillägger att intresset för den allmänna historien ofta växer under tiden man släktforskar och ibland finner man noteringar i kyrkoböckerna som man vill ha förklarade för sig. En släktforskare kan t.ex. få information i kyrkoboken om att en person har fått uppenbar kyrkoplikt och för att få svar på sina frågor angående detta måste han läsa kyrkohistoria.

Boel påpekar också att många släktforskare genererar ett intresse för andra typer av litteratur i samband med vad de för tillfället arbetar med. Det kan till exempel röra sig om skönlitteratur och när släktforskare letar efter släktingar i Amerika läser många Wilhelm Mobergs emigrantsvit samtidigt.

Både Dan och Erik talar om sitt eget intresse i släktforskningen. Dan önskar förkovra sig i litteratur som behandlar Sverige under den tiden som hans förfäder levde och han anser att Herman Lindqvists böcker är bra. Erik nämner inte något specifikt om litteraturen för släktforskare i det här sammanhanget men berättar vad han skulle göra om han ville bredda sin forskning. Han skulle studera kartor på Lantmäteriet i Mariestad eller Gävle om hur gårdar var placerade förr i tiden.

I den mån det finns har släktforskarna också kommenterat släktforskarföreningens årsblad, där föreningsmedlemmarna kan ta del av olika artiklar. Boel berättar till exempel att historier tagna ur domböcker kan förekomma i deras blad och Dan påpekar att det finns berättelser eller skrönor som lever kvar och som ibland brukar tryckas.

I Eriks förening har man olika teman i varje nummer av årsskriften och emigration är ett sådant tema. Skriften innehåller ofta en blandad kompot av artiklar men åtminstone en antavla och släktutredning brukar finnas med. Också hos Clas utgår man ifrån olika temanummer, varav ett har handlat om bygdens historia i kommunen ifråga. Clas berättar att han tidigare var redaktör för tidningen och försökte då få en bredd i det som publicerades, varför där fanns en del exempel på allmän historia, lite om hembygden och även om tekniken kring hur man släktforskar.

4.4 Aktiviteter

Att döma av intervjuerna med **bibliotekarierna** arrangeras få aktiviteter med historiska teman på bibliotekens initiativ. Alva och Elin nämner arrangemang på biblioteket som har en historisk prägel och dessa riktar sig till samtliga biblioteksbesökare. Alva talar om ett arrangemang för några år sedan som syftade till att anordna en berättarkväll på biblioteket. Äldre personer berättade om hur det var att leva i kommunen när de var unga och växte upp.

Hos Elin ordnar man bokutställningar vid historiehjllan med syftet att ytterligare lyfta fram den litteraturen för historieintresserade besökare. Hon säger: *"Vi tycker att det är många tråkiga ryggar som vänds utåt i hyllorna där. Vi vill, kanske med en bättre skyltning med montrar med föremål eller med bilder eller ett trevligt slagbord med en gammaldags lampa,*

göra lite scenografi.” Hon fortsätter: *”...då är det alltså mindre utställningar som vi jobbar med /- - / ett bord till exempel om guldhalskragen eller om förintelsen. Det brukar alltid finnas, oftast i varje fall, ett bord med någon mindre bokutställning där borta vid historia.”*

När bibliotekarierna talar om aktiviteter för släktforskarna talar de som regel om släktforskarföreningens släktforskardagar. Den allmänna tendensen för alla fem biblioteken är att bibliotekspersonalen inte är involverad i själva aktiviteterna som släktforskarna arrangerar på biblioteket utan sätter upp affischer och bistår släktforskarföreningen med lokal och utrustning. Det är som Alva uttrycker det som att *”... vi förmedlar kontakten”* och bibliotekarierna har som regel berättat under intervjuerna hur släktforskarna har arrangerat det hela under dagarna.

Av bibliotekarierna är det endast Beda som har kunnat uttala sig om släktforskarnas intresse för aktiviteterna på biblioteket och hon menar att släktforskardagarna har varit relativt välbesökta, där ca 30-40 personer har åhört de föredrag som har arrangerats.

Släktforskarna talar om bibliotekets roll i förmedling av aktiviteter och Boel säger: *”...dom stöttar oss och vi stöttar dom.”* Släktforskarföreningarna förmedlar också aktiviteter själva till sina medlemmar i kommunens lokaltidning eller programfolder, via egen hemsida, genom utskick till medlemmarna eller via föreningsmöten och årsbladet eftersom de arrangerar aktiviteter utanför biblioteket också.

Ordförandena har berättat om släktforskardagarna som äger rum cirka två gånger per år på biblioteket och den forskarhjälp som föreningarna erbjuder där. Samtliga fem ordförandena talar om föreningarnas forskarhjälp som innefattar råd, hjälp och handledning främst för att släktforska och för att instruera hur man använder sig av datorn och internet i släktforskningen. Boel berättar också att släktforskardagarna i hennes förening vanligen kretsar kring historiska teman. Vid ett tillfälle handlade det om emigration och en annan gång hölls föredrag om forntida järnframställning. Dessa dagar är mer inriktade på historia än på ren släktforskning och syftar till att öka historieintresset hos människor, tillägger hon.

Forskarhjälpen erbjuds också i vissa föreningar mer regelbundet under året. Dan berättar t.ex. att hans förening erbjuder släktforskare nybörjarkurser och handskriftskurser under året. Hos Boel kan intresserade komma till biblioteket varannan måndag för forskarhjälp och Clas berättar att föreningen tar emot ungdomar som är intresserade av släktforskning på februarilovet. Hos Erik förekommer också handledning i databas- och internetanvändning för släktforskare regelbundet.

Ordförandena berättar också om föreningarnas aktiviteter som inte är förlagda till biblioteket. Det kan röra sig om till exempel utflykter, studiebesök och samarbete med hembygdsföreningar och Axel säger om aktiviteter av det här slaget att *”det är kryddan på tillvaron”* och berättar att föreningen till exempel har besökt ett museum, där det finns möjlighet att släktforska men hävdar samtidigt om aktiviteter som dessa: *”...det går nog igen väldigt mycket att vi har den önskan att fördjupa oss i vad som har hänt.”* Tanken bakom utflykten till museet var också att många medlemmar har rötter i anslutning till dess placering och att området erbjuder fin natur.

Några av släktforskarföreningarna talar också om hembygdsföreningar och Boel berättar att ”hennes” släktforskarförening ofta har sina föreningsmöten förlagda till hembygdsgårdar i kommunen. I anslutning till dessa möten hålls ofta föredrag i olika historiska ämnen och

någon gång har det handlat om tattare. Även hos Dan förläggs de flesta föreningsmötena till hembygdsgårdar och liksom i Boels fall bjuds föreläsare in som, bland annat, har talat om gammal byggnation och gamla gårdskartor.

Boel hävdar att samtliga aktiviteter som arrangeras av föreningen syftar till att ge alla intresserade en möjlighet att lära sig mer om släktforskning men också om bygdeforskningen. Föreningen vill locka fler att börja både släktforska och hembygdsforska. Dan menar likaså att föredragen på hembygdsgårdarna i första hand syftar till att medlemmarna ska få en bredare kunskap om området ifråga, vilket är särskilt viktigt eftersom många inte bor i kommunen.

Också Clas talar om hembygdsföreningar och lade under intervjun tyngdpunkten på släktforskarföreningens planer att gemensamt bedriva ett projekt med en hembygdsförening. Målet är att undersöka en gård i kommunen, där släktforskarföreningen forskar kring folket medan hembygdsföreningen forskar i gården. Detta arrangemang kan komma att resultera i en skrift. Föreningen har inte tidigare samarbetat med någon hembygdsförening och Clas önskar få ett sådant samarbete till stånd. Han hävdar att syftet med denna aktivitet är i första hand för att gynna släktforskningen och Erik, som talar om syftet med samtliga aktiviteter i "sin" förening, säger något liknande.

Erik framhåller föreningens olika forskarresor till exempelvis krigsarkivet eller emigrantinstitutet och framför allt vill föreningen stötta själva släktforskningen med dessa resor. Erik påpekar också att föreningen är mycket mån om att inte endast ha en social dimension. Det finns släktforskarföreningar som endast träffas för att ha trevligt och då har föreningen ifråga en högre ambitionsnivå, menar han.

Boel och Clas håller också kurser och föredrag och Boel berättar att hon i stort sett har talat om emigration i varenda hembygdsförening i trakten. Clas brukar spela musik för deltagarna för att framhålla vilka kompositörer som levde samtidigt med deltagarnas förfäder. Han har också visat konst från 1600- till 1800-tal och påpekar att han vill få alla som släktforskar att inte endast undersöka sina personer: *"...dom måste se att detta inte bara är nummer och namn ur en kyrkobok. Detta är en individ och man måste ställa frågor, hur var han, hur levde han, och hur såg världen ut."* Clas menar att om man stimulerar släktforskare att fråga frågor påbörjas ett helt annat intresse som handlar om både kultur och historia.

Uppfattningar kring intresset för aktiviteter är olika mellan släktforskarna och Boel påpekar att engagemanget kring aktiviteter varierar. Hon hävdar dock att många hembygdsforskare och ungdomar som skriver specialarbeten om släktforskning är intresserade av den forskarhjälp som regelbundet arrangeras av föreningen på biblioteket.

Clas menar att det kan vara svårt att få släktforskarna att engagera sig kring aktiviteter medan Dan och Erik framhåller ett stort intresse i sina respektive föreningar. Dan drar en parallell till en närliggande släktforskarförening och menar att många som är medlemmar i "hans" också är medlemmar i den. Dans förening har procentuellt ett större deltagarantal på mötena, vilket kan bero på att flertalet har sitt forskningsområde där hans förening har sitt centrum.

Axel säger att ett engagemang för aktiviteter har vuxit fram i föreningen. Det föreligger också ett intresse för hembygdsforskning hos medlemmarna, vilket förmodligen har att göra med att föreningens förste ordförande också var initiativtagare till hembygdsföreningen, menar han.

4.5 Samarbete

Mycket av samarbetet mellan biblioteken och släktforskarföreningarna handlar om vad som har nämnts ovan. Det handlar dels om att flera släktforskarföreningar rekommenderar litteratur som biblioteket inhandlar, dels om att folkbiblioteken hjälper till med att annonsera inför föreningarnas aktiviteter. Folkbiblioteken sköter också kontakterna med SVAR (svensk Arkivinformation). Samtliga fem biblioteken har också ställt ett skåp till förfogande för föreningen i släktforskarlokalen där de kan förvara eget material.

En annan samarbetsform som samtliga informanter, både bibliotekarierna och släktforskarna, talar om är att bibliotekspersonalen hänvisar släktforskarintresserade besökare vid olika tillfällen till släktforskarföreningen för råd och hjälp. Det kan som Daga(b) hävdar handla om när besökare har frågor kring personer, orter eller släkter. Enligt Elin(b) och Carl(b) sker hänvisning också i samband med att besökare är intresserade av att börja släktforska. Erik(s) hävdar t.ex. också att biblioteket inte har tillräckliga personalresurser för att instruera om släktforskning, varför föreningen får handleda istället. Han ser detta som en fördel för både biblioteket och föreningen eftersom föreningen förmodligen får nya medlemmar samtidigt som biblioteket kan avsäga sig det momentet.

För övrigt talar flera informanter om vad folkbiblioteken och släktforskarföreningarna *skulle kunna göra* tillsammans i framtiden för att släktforskare ska få möjlighet att bredda sitt historieperspektiv.

Här har flera goda idéer framkommit och för **bibliotekarierna** handlar det i de flesta fall om olika aktiviteter på biblioteket. Daga menar att släktforskarföreningen får avgöra vad som skulle kunna göras medan Alva talar om att man skulle kunna arrangera kvällar på biblioteket där vissa personliga öden lyfts fram och då bibliotekspersonalen skulle kunna plocka fram kartor eller bilder.

Flera bibliotekarier har också idéer om temadagar av olika slag på biblioteket och Beda skulle kunna tänka sig olika historiska teman i anslutning till släktforskardagarna. Elin föreslår att man till exempel skulle kunna arrangera ett emigranttema. Hon säger dock att det inte finns några planer på att utöka samarbetet med släktforskarföreningen eftersom det i nuläget fungerar mycket bra och att det snarare är andra grupper på biblioteket som behöver engageras. Biblioteket har inte heller en stor programverksamhet eftersom det inte finns ekonomiska resurser till det. Hon påpekar emellertid att det vore en god sak att locka ungdomar till att börja släktforska..

Carl nämner också olika teman och tycker att ett samarbete med släktforskarföreningen för att släktforskare ska få möjlighet att bredda sitt historieperspektiv är en god och intressant idé men är ingenting som är planerat. Man skulle t.ex. kunna tänka sig ett tema där individuella öden i det förflutna sattes i relation till vad som skedde i samhället i stort. Man skulle också kunna ge släktforskare möjlighet att presentera sina resultat i en utställning på biblioteket eller gemensamt med föreningen arrangera föredrag där släktforskare får tillfälle att sammanträffa och diskutera med en historiskt kunnig person. Aktiviteter som dessa skulle kunna innebära att släktforskare tar steget från individforskning till en bredare historisk forskning, fortsätter Carl, men betonar samtidigt att det inte är några konkreta förslag. För ett bibliotek som prioriterar släktforskning och anser att det är en intressant del av biblioteksverksamheten är det fullt möjligt att arrangera aktiviteter som dessa. Ofta är det dock en fråga om arbetsbelastning och tid, påpekar han.

Några av **släktforskarna** har också idéer om gemensamma åtaganden för att släktforskare ska få möjlighet att bredda sitt historieperspektiv och Axel talar om ett redan befintligt arrangemang där biblioteket bistår med litteratur och släktforskarföreningen i gengäld tar sig an släktforskarintresserade som hänvisas till dem.

Boel och Clas har också förslag om vad man skulle kunna göra för att släktforskare ska bredda sitt historieperspektiv och Boel menar att släktforskarföreningen och biblioteket kan ordna gemensamma aktiviteter. Släktforskarna kan även påverka biblioteket att köpa in aktuell litteratur.

Clas talar inte endast om samarbete med biblioteket utan skulle i princip vilja bilda en släkthistorisk förening, där släktforskarföreningar, hembygdsföreningar och museer arbetar gemensamt för att kartlägga historien och biblioteken kan i sammanhanget bistå med ännu mer tidskrifter och litteratur. Att släktforskarna koncentrerar sig på den egna släkten kanske inte är intressant för allmänheten, menar han. En gemensam släkthistorisk förening däremot, där släktforskarna får kontakter med andra historiska institutioner, skulle innebära att släktforskarnas arbeten får ett annat värde eftersom släktforskningen sätts in i ett sammanhang: *"...och kan vi göra det i en klump och få dom som håller på med personforskning att titta och bredda sina kunskaper och sitt intresse, då har vi en kulturskatt som är enorm. För då är deras forskning värd någonting, när den går vidare /- - -/."*

Clas menar dock att släktforskare i hög grad har varit personforskare såtillvida att de endast har sökt namn och årtal och inte har önskat bredda sin forskning, något som emellertid håller på att förändras *"...och den här helhetssynen, den sprider sig nu mer och mer"*, hävdar han.

5 Analys och diskussion

Syftet med uppsatsen är att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd till släktforskare i deras egen forskning, dvs för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv. Här görs en ansats att studera stödet som folkbibliotek och släktforskarföreningar erbjuder släktforskare ur ett självstudieperspektiv eftersom släktforskning innebär studier på egen hand och det självstyrda lärandet rekommenderar olika former av stöd som kan fungera som ett ramverk i föreliggande undersökning.

5.1 Arbetsmiljön ur ett självstudieperspektiv

För det första kan sägas att det är folkbiblioteken och inte släktforskarföreningarna som bistår släktforskare med en arbetsmiljö för att släktforska. Enligt vad informanterna i intervjuerna har svarat är det folkbiblioteken som tillhandahåller lokal, apparatur, datorer och i de flesta fall material i form av mikrokort och cd-romskivor. Nödvändigt material för att släktforska placeras i lokalen. Enligt vad informanterna har berättat under intervjuerna är arbetsmiljön arrangerad främst för att släktforska och inte så mycket för släktforskares möjligheter att vidga sitt historieperspektiv. I vissa fall placeras emellertid hembygdslitteratur i släktforskarlokalen, dvs hos Carl(b) och Beda(b). Kanske man på dessa två bibliotek mer än övriga överväger att släktforskare också önskar vidga sina historiska vyer som Clemensson och Andersson (1990) hävdar att många släktforskare vill.

Huruvida man tänker så på folkbiblioteken här eller i allmänhet när det gäller släktforskare är emellertid svårt att säga. Den enda kommentar under intervjuerna som möjligen kan tolkas som en bakomliggande tanke i den riktningen är den Carl(b) faller om att det som kanske är mest intressant för en släktforskare placeras i detta rum. En sådan placering kan likaväl vara en fråga om plats på folkbiblioteken, vilket inte framkommer i föreliggande uppsats.

Eftersom all nödvändig utrustning för att släktforska finns på folkbiblioteken kan man säga att släktforskaren besparas ett tidskrävande arbete. Ur självstudieperspektivet handlar det då främst om vad Tough (1975) hävdar om att det kan ta mycket tid för en lärande att förbereda en inlärningsplats och anskaffa nödvändig utrustning och/eller få tillstånd för att använda olika studiehjälpmiddel i sin inläring. Här kan en stödperson komma den lärande till nytta enligt honom och genom att möjligheten att släktforska ges på biblioteket behöver släktforskaren varken tänka på att förbereda ett rum eller beakta anskaffande eller tillstånd i sin inläring. I släktforskarnas fall och ur ett självstudieperspektiv kan man säga att det istället är folkbiblioteket som institution som blir den ”tidsbesparande stödpersonen” som Tough talar om.

Att en arbetsmiljö främst erbjuds av folkbiblioteken kan förmodligen i första hand relateras till vad flera av ordförandena har talat om i intervjuerna, dvs föreningarnas ringa ekonomiska resurser där man inte har råd med egen lokal och mikrokort. Några av ordförandena har under intervjuerna uttryckt sig på ett sätt som kan tolkas som en önskan om en egen föreningslokal. Axel(s) talar t.ex. om att rummet på biblioteket är en tillflykt och Clas(s) menar att det största hindret till en egen föreningslokal är att mikrokorten kostar pengar. Trots sådana uttryck har de flesta ordförandena under intervjuerna verkat förhållandevis nöjda med närvaron på biblioteket. De talar om ett gott samarbete, där de lever i symbios med biblioteket eller stöttar varandra.

Det behöver i och för sig inte betyda att släktforskare i gemen är nöjda. Kanske just ordförandena i föreliggande undersökning inser det positiva i att de själva och medlemmarna i deras respektive förening har nära till biblioteket. Här kan släktforskaren t.ex. komma i kontakt med andra människor, som öppnar möjligheten att dels få stöd och råd av andra släktforskare, dels själv kunna hjälpa andra. Förutom att kunna släktforska har släktforskaren också tillgång till både datorer och internet, liksom en mängd litteratur som de kan ta del av i sin egen inläring. Att flertalet ordföranden i föreliggande uppsats är nöjda kan t.ex. relateras till vad Clas(s) hävdar, trots att han uttrycker en önskan om egen föreningslokal *"...min ambition är att medlemmarna ska hitta i biblioteket, med den mångfalden som finns här av litteratur, och att detta är centralpunkten"*.

En negativ effekt som närheten till biblioteket kan föra med sig och som kan relateras till vad några av ordförandena har uttryckt under intervjuerna är ett missnöje över att släktforskare behöver betala för mikrokorten som biblioteken tillhandahåller. Clas(s) hävdar att mikrokorten inte borde kosta pengar att hyra eftersom det inte kostar pengar att låna böcker, något som gör att han försöker få biblioteket att inte ta betalt för mikrokorten. Missnöjet kan också läsas i Eriks(s) kommentar om släktforskning och mikrokorten, *"...och det är ju en pulserande kulturell aktivitet, som inte får luft under vingarna på alla ställen därför att det blir för dyrt helt enkelt."*

I ett längre perspektiv kan ett sådant missnöjet få en del negativa följder. Erik(s) och Clas(s) försvarar släktforskningen genom att uttrycka sitt missnöje och när lärande nödgas försvara sig har de svårare att ta till sig nya idéer enligt Knowles (1990). Knowles hävdar också att vuxna lär bäst i miljöer där de känner sig respekterade och understödda snarare än hotade eller bedömda. Måhända känner sig inte vissa släktforskare helt respekterade och understödda av biblioteket eftersom de upplever att de särskiljs från andra besökare och måste betala för fjärrlån för mikrokorten. Utifrån den här synvinkeln kan det tänkas att en del släktforskare inte heller tar till sig nya idéer eller vidgar sina historiska vyer som Clemensson och Andersson (1990) hävdar att många släktforskare annars kan känna ett behov av. Att det kostar pengar att släktforska kanske t.o.m. kan göra att många intresserade inte ens börjar, vilket ur en negativ synvinkel kan få till följd att delar av de *"betydelsefulla pusselbitar till förklaringen av krafterna bakom ett större skeende"* som gör denna forskning så viktig och som Beijbom (1978) talar om går förlorade.

Påpekas kan dock att missnöjet över att mikrokorten kostar pengar varken har hindrat Erik(s) eller Clas(s) från att släktforska eller t.o.m. bredda sitt historieperspektiv, då den ene intresserar sig för kungasläkter och den andre för t.ex. allmogehistoria. De, liksom övriga ordföranden, har också ägnat sig åt denna fritidssysselsättning sedan en förhållandevis lång tid tillbaka. Tänkbart är att många släktforskare opponerar sig över att det kostar pengar att släktforska, men släktforskar ändå för det är ju som Erik själv säger *"- - / en pulserande kulturell verksamhet."*

5.2 Litteratur och material ur ett självstudieperspektiv

Ur självstudieperspektivet kan t.ex. folkbiblioteken utgöra ett mycket bra stöd när en lärande behöver information eller råd enligt Tough (1975). Att döma av vad bibliotekarierna har svarat i föreliggande uppsats är det information snarare än råd som folkbiblioteken bistår släktforskare med i fråga om litteratur och material. Det får ses i ljuset av att bibliotekarierna inte exponerar innehållet i litteraturen för släktforskare, men köper in litteratur och material samt skyltar litteratur, något som i de flesta fall sker gemensamt med övrig nyinköpt litteratur.

Litteraturen och materialet som inhandlas är både genealogiskt och historiskt inriktad varför inköp och förmedling från folkbibliotekens sida kan sägas vara ett stöd för både släktforskarens möjligheter att släktforska och vidga sina historiska vyer.

Några djupare samtal mellan bibliotekarierna och släktforskare verkar inte förekomma. Utifrån vad bibliotekarierna har berättat under intervjuerna handlar samtalen till stora delar om att boka släktforskarapparater och förmedla mikrokort till SVAR (svensk Arkivinformation). Att som Tough (1975) hävda, att en bibliotekarie kan fungera som ämnesexpert, rör till synes inte släktforskarna i det här fallet. Det kan ha att göra med släktforskarföreningens närvaro på biblioteket, där det ligger närmare tillhands att fråga de som fördjupar sig inom samma område. Den pedagogiska roll som Lantz (1999) förordar, där bibliotekarier fungerar som handledare, instruktörer och lärare gäller till synes inte för bibliotekarierna gentemot släktforskarna i föreliggande uppsats. Denna tillbakadragna hållning från bibliotekariernas sida kan bero på, som flera av dem har påpekat, att släktforskarna verkar klara sig bra själva på biblioteket. Det positiva i denna hållning kan vara att bibliotekarierna inte påtvingar släktforskarna sina egna värderingar kring vad de bör lära, något som stödpersoner bör undvika enligt Knowles (1990) och Candy (1991). Det negativa torde vara att bibliotekarierna inte direkt får någon uppfattning om släktforskarna, deras forskning och intressen för att utöka sina historiska kunskaper och därför inte ger något mer stöd.

Bibliotekarierna har svarat förhållandevis lika kring det stöd som tillhandahållas släktforskare i fråga om litteratur och material. Stödet från släktforskarföreningarnas sida till släktforskarna ser emellertid olika ut, varför det också är svårare att dra några slutsatser. Ur ett självstudieperspektiv kan man säga att stödet ser ut på två olika sätt. Clas(s) hävdar att han talar med släktforskarna om litteratur, varför han kan fungera som ett bollplank enligt Candy (1991) eller en samtalspartner enligt Taylor enl. Hammond & Collins (1991), vilket är några av stödpersonens roller. Vad som kan relateras till stöd i fråga om litteratur och material till släktforskarna är också vad olika ordföranden har berättat under intervjuerna om inköp av mikrokort, cd-romskivor, genealogisk och historisk litteratur samt publicering av genealogiska och historiska artiklar i årsbladen. Sådana former av stöd liknar de folkbiblioteken ger, särskilt i fråga om inköp, och ur ett självstudieperspektiv ger därför släktforskarföreningarna information till släktforskarna snarare än råd. Enligt Tough (1975) är det folkbibliotekens roller för lärande men kan trots det relateras till släktforskarföreningarna eftersom tjänsterna är likartade. Ur den här synvinkeln kanske det i Clas(s) fall är lämpligare att tala om det stöd som handlar om att ge råd eftersom han gärna samtalar med släktforskarna. Både att samtala och att ge information till släktforskarna kan emellertid ses som ett stöd i deras egen forskning. Genom att tala med släktforskare om litteratur kan de kanske stimuleras att både i sin släktforskning och att vidga sina historiska vyer. Clas(s) hävdar också att han vill stimulera släktforskare att ställa frågor kring de personer de forskar fram. Genom att tillhandahålla både genealogisk och historisk inriktad litteratur och artiklar kan släktforskare få möjligheten att ta del av dessa och gynnas i den egna forskningen, dvs både för att släktforska och för att vidga sina historiska vyer.

I samband med att Clas(s) som skiljer sig från övriga ordförandena i uppsatsen och påpekar vikten av att tala med släktforskarna kan både vissa för- och nackdelar diskuteras. Vad Knowles (1990) och Candy (1991) hävdar, och som också har nämnts i anslutning till bibliotekarierna ovan, att man inte bör påtvinga självlärares sina egna värderingar kring vad man själv anser är relevant att kunna kan få negativa konsekvenser i Clas(s) fall. Genom att Clas(s) sätter sig in i föreningsmedlemmarnas forskning, talar med dem och vill att de ställer

frågor kring sina förfäder finns risken att han själv påpekar vilka frågor som borde ställas. Risken finns att frågorna är intressantare för honom än för släktforskaren själv och att det kan tyckas som om Clas(s) lägger sig i. Å andra sidan kan släktforskaren få goda idéer av Clas(s), liksom en aktiv stimulans i sin släktforskning och för möjligheten att vidga sina historiska vyer.

Informanterna i föreliggande uppsats har också i olika sammanhang talat om böcker i samband med släktforskning. Även om de mikrofilmade kyrkoböckerna verkar vara de viktigaste i denna forskning har flera, särskilt ordförandena, berättat att de också läser annan litteratur. Boel(s) hävdar t.ex.: ”/- - / *Jag har säkert läst varenda bok som finns på historieämnet, åtminstone jag.*” Att döma av vad de har svarat använder släktforskare litteraturen på biblioteket. Böcker verkar överhuvudtaget vara ett viktigt stöd för släktforskaren framför allt för att vidga sina historiska vyer. Boel(s) själv berättar t.ex. om den hembygdsbok som hon var med att skriva, vilket innebar att hon började läsa om emigration. Erik talar om en egenhändigt författad bok om kungasläkter och Axel(s) säger att han har läst om släktingarnas yrken och sjöfartshistoria. Clas(s) berättar likaså att han har läst mycket om allmogehistoria, kyrkans makt och skattehistoria och Dan läser gärna Herman Lindqvists böcker eller om regementets historia. I anslutning och ur självstudieperspektivet kan sägas att flera forskare som Knowles (1990), Penland enl. Cross (1983) och Tough (1975) också hävdar böckernas betydelse i självinläringen. Redan vid 1900-talets början menade även Oscar Olsson att de olika folkrörelserna borde ha egna bibliotek eftersom boken var så viktig i den s.k. självbildningen.

Med utgångspunkt från vad framför allt ordförandena har talat om kring ett bredare historieperspektiv kan man också se vissa tecken i uppsatsen på att släktforskaren utvecklar sitt intresse och vidgar sina historiska vyer utifrån vad han har funnit i den *egna* släkten. Eriks(s) och Boels(s) specialintressen kring kungasläkter och emigration är visserligen inte härledda från det egna, men Boel(s) påpekar i anslutning till samtalet om litteratur att en släktforskare ibland finner noteringar i sin släktforskning som han vill undersöka närmare, vilket i sådana fall innebär en historisk fördjupning kring de egna förfäderna. I sammanhanget skulle man kunna säga att intresset för ett vidgat perspektiv inte avgränsat behöver handla om hembygden som Clemensson och Andersson (1990) föreslår. Det verkar istället som om vitt skilda ämnen blir intressant för släktforskare att fördjupa sig historiskt i beroende på vad man finner i samband med forskningen kring de egna förfäderna.

5.3 Aktiviteter ur ett självstudieperspektiv

Bibliotekarierna har berättat att de hjälper till att annonsera inför släktforskarföreningarnas aktiviteter på biblioteket. Det handlar således om förmedling mellan föreningen och släktforskarintresserade, dvs om att ”*vi förmedlar kontakten*” som Beda(b) uttrycker det. Ingen av bibliotekarierna talar om att biblioteket medverkar under dessa dagar. De bistår endast med lokal och apparatur och det faktum att bibliotekarierna inte i större utsträckning har kunnat uttala sig om människors intresse för föreningarnas aktiviteter kan kanske påvisa den något passiva roll de själva intar kring dessa. Ur ett självstudieperspektiv är det stödpersonrollen som handlar om att bestämma möte med kunniga personer som Knowles (1990) talar om som stämmer bäst på bibliotekarierna i föreliggande uppsats. Släktforskarföreningarna annonserar också själva inför sina aktiviteter, varför de också får denna roll.

Inom släktforskarföreningarna erbjuds också aktiviteter som handlar om forskarhjälp och handledning för att släktforska på biblioteket, varför stödpersonrollen blir den motsatta i det här fallet. Att handleda kan ur ett självstudieperspektiv härledas till de stödpersonroller som handlar om att vara experter Tough (1975), bollplank Candy (1991) och samtalspartner Taylor enl. Hammond & Collins (1991) med tanke på de personliga kontakterna med släktforskarna i det här fallet. Ur ett självstudieperspektiv handlar det också om att få stöd av likasinnade, vilket är en del av det självstyrda lärandet enligt Tough (1975) och Knowles (1990). Trots att representanterna som handleder inom släktforskarföreningarna inte har kunnat identifieras i föreliggande uppsats kan man med all sannolikhet säga att de är släktforskare precis som de som handleds är, varför det i enlighet med Tough (1975) blir lämpligt att framhålla att likaväl som vuxna kan vara lärande kan de fungera som stödpersoner.

De motsatta stödpersonroller som blir märkbara här handlar framför allt om tjänster för att släktforska. Forskarhjälpen som ordförandena har talat om handlar om metodiken att släktforska och inte så mycket om att släktforskare ska få möjlighet att vidga sina historiska vyer. Forskarhjälpen sker på biblioteket och det är också dessa som bibliotekarierna hjälper till att annonsera inför. Bibliotekarierna annonserar inte inför de aktiviteter som släktforskarföreningarna arrangerar och som är förlagda utanför biblioteket.

Ur ett självstudieperspektiv ger släktforskarföreningarna fler möjligheter än folkbiblioteken för släktforskarna att lära genom att göra direkta erfarenheter som Thomson & Diem (1994) hävdar att utställningar och studieresor kan föra med sig. Släktforskarföreningarna arrangerar både släktforskardagar och forskarhjälp på biblioteket samt utflykter, kurser, föreläsningar och studieresor förlagda utanför biblioteket. Att föreningarna ger fler möjligheter än folkbiblioteken i den här riktningen har förmodligen att göra med att det för föreningarna handlar om det egna intresset medan det för folkbiblioteken handlar om stimulera någon annans intressen. Ur ett självstudieperspektiv ger få bibliotek, på eget initiativ, släktforskare möjligheten att lära genom aktiviteter i föreliggande uppsats. Det handlar då om aktiviteter som kan ge släktforskare möjlighet att vidga sitt historieperspektiv, vilket också var vad de tillfrågades om. Det handlar om bokutställningar och utställningar med historiska föremål av olika slag hos Elin(b) och en berättarkväll hos Alva(b). Genom att släktforskare kan ta del av dessa får de också möjlighet att vidga sina historiska vyer på biblioteket. Huruvida bibliotek i allmänhet arrangerar få aktiviteter med historiska teman eller inte förblir en öppen fråga eftersom för få bibliotekarier har tillfrågats i föreliggande undersökning.

Medan Alva(b) och Elin(b) erbjuder aktiviteter som gör det möjligt att vidga sina historiska vyer för släktforskare på biblioteket verkar det som om släktforskarföreningarna till största delen förlägger arrangemang med sådana syften utanför biblioteket. Enligt vad ordförandena har berättat syftar museibesök, besök på hembygdsgårdar, föreläsningar och kurser till att stimulera både släktforskning och historia hos släktforskare. Det handlar om att släktforskare t.ex. ska lära sig mer om både släkt- och hembygdsvetenskap eller få en bredare kunskap om området där förfäderna levde. Det är som Axel(s) menar i anslutning till ett museibesök föreningen besökt att *"...det går nog igen väldigt mycket att vi har den önskan att fördjupa oss i det som har hänt."* Museibesök kan också erbjuda ett vidare historiskt sammanhang om man får tro Rentzhog (1999). Museernas uppgift är enligt honom att beakta sambandet *"-/- -/ förr, nu och framtiden"* och de har en viktig roll att spela eftersom intresset för historia och en önskan att överblicka tiden ökar hos människor idag.

Vad Axel(s) uttrycker ovan visar också på det intresse för ett vidgat historieperspektiv som många släktforskare efterhand kan komma att utveckla och som Clemensson och Andersson

(1990) talar om. Med tanke på aktiviteternas syfte är det också troligt att släktforskarföreningarna har släktforskarens intresse för ett vidare historiska vyer i åtanke när de arrangerar dem. Som tidigare nämnts verkar dock intresset för en utökad historisk kunskap kring den egna släkten hos en släktforskare och detta kan förklara ett ibland vagt engagemang för föreningarnas aktiviteter som t.ex. Clas(s) talar om. Det kan tänkas att en släktforskare inte intresserar sig för en speciell utflykt eller kurs eftersom det inte ligger inom ramen för hans specialintresse.

5.4 Samarbetet ur ett självstudieperspektiv

Förutom att biblioteken bistår med skåp, släktforskarföreningarna kan förvara eget material, samt annonserar inför föreningarnas aktiviteter på biblioteket har speciellt två samarbetsformer varit märkbara under intervjuerna med informanterna. Det handlar dels om att bibliotekarierna hänvisar personer som har frågor eller behöver råd till släktforskarföreningarna, dels om att föreningarna rekommenderar litteratur och material som biblioteket bör köpa. Det är främst samarbetsformen som handlar om att bibliotekarierna annonserar inför föreningarnas aktiviteter, som har nämnts ovan, och det samråd där bibliotekarierna hänvisar personer till släktforskarföreningarna som kan diskuteras ur ett självstudieperspektiv.

När bibliotekarierna hänvisar släktforskarintresserade till föreningen på biblioteket, som i sin tur tar emot dem och svarar på frågor och ger råd, kan man säga att bibliotekarierna fungera som en form av stödpersoner. Det kan sägas återigen ha den roll som Knowles (1990) talar om, där stödet handlar om att arrangera möte mellan den lärande och kunniga personer som kan vara viktiga för hans inläring.

Genom att släktforskare inom släktforskarföreningarna istället svarar på frågor och ger råd får deras stödpersonroll återigen bli den som handlar om expertråd enligt Tough (1975) och vara bollplank enligt Candy (1991) och samtalspartner enligt Taylor enl. Hammond & Collins (1991). Likaså blir det ett samtal mellan likasinnade (Tough 1975; Knowles 1990), då släktforskarföreningarnas representanter också är släktforskare. Vad de talar om är svårare att avgöra men kanske talar de både om den egna släkten och vidare historiska vyer som kan vara intressanta och på så sätt uppmuntrar och påverkar varandras inläring. Vad som kan sägas är emellertid att släktforskaren som hänvisas till föreningsrepresentanter får *möjligheten* att ställa de frågor som intresserar honom, vilket kanske kan röra sig om släktforskning eller ett bredare historieperspektiv.

Den samarbetsform som har framkommit under intervjuerna och som handlar om att släktforskarföreningarna rekommenderar litteratur och material som folkbiblioteken bör köpa kan också diskuteras. Här får släktforskare möjlighet att ge önskemål på sådant som de själva anser är önskvärt i den egna forskningen, något som skulle kunna ses som ett stöd anpassat efter släktforskarens önskemål från folkbibliotekens och släktforskarföreningarnas sida. Att bibliotekarierna själva bör ha kunskaper i vad släktforskarna efterfrågar är åtminstone inte något som Clas(s) anser är nödvändigt, *"...för dom kan inte vara insatta i det, det är inte deras uppgift"*. Det kan också tänkas att släktforskarna är fullt nöjda med att biblioteken inhandlar och skyltar eftersom flera av släktforskarna har sagt att samarbetet mellan dem är gott, där man *"lever i symbios"* eller *"stöttar varandra"*, liksom själva kan ha önskemål om inköp.

Ett utökad samarbete mellan folkbiblioteken och släktforskarföreningarna handlar om vad man skulle kunna göra tillsammans. Här talar informanterna då främst om att vidga släktforskarens

historiska vyer och att det inte är ett mer aktivt samarbete, specifikt för detta ändamål, kan bero på vad Carl(b) säger, att det i så fall är en sak för ett bibliotek som prioriterar släktforskning och anser att det är en intressant del av biblioteksverksamheten. Det kan också vara som Elin(b) menar, att andra grupper prioriteras och att biblioteken inte har råd.

Clas(s) kanske är rätt ute när han vill starta en kulturhistorisk förening och ett samarbete med flera kulturella institutioner och inte endast folkbiblioteken. Ett samarbete med fler kulturinstitutioner skulle innebära enligt honom att släktforskningen får ett annat värde. Släktforskningen blir inte endast ett personligt intresse eftersom individerna som har forskats fram kan sättas i ett historiskt sammanhang. Rentzhog (1999) är inne på samma linje när han talar om att museerna bör integrera sig med andra institutioner och inte isolera sig. Historia är något som berör alla i samhället, påpekar han, och i denna integrering kan man tänka sig att släktforskarföreningarna också hör hemma. Det skulle inte endast vara till nytta för museerna, eftersom kontakterna med andra historiska institutioner kan innebära att släktforskarföreningarnas medlemmar får möjlighet att vidga sina historiska vyer, vilket också är av intresse för många släktforskare enligt Clemensson och Andersson (1990).

6 Slutsatser och förslag till vidare forskning

Syftet med uppsatsen är att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd till släktforskare i deras egen forskning, dvs för att släktforska och för möjligheten att vidga sina historiska vyer, ur ett självstudieperspektiv. Här nedan görs en ansats att besvara undersökningens fyra frågeställningar.

Vad kan erbjudas släktforskare ifråga om arbetsmiljö ur ett självstudieperspektiv?

I föreliggande uppsats är det den arbetsmiljö som folkbiblioteken har arrangerat till släktforskare för att framför allt släktforska som kan erbjudas, vilket ur ett självstudieperspektiv besparar släktforskare det tidskrävande arbetet som anskaffandet av utrustning eller ansökan om tillstånd för att använda vissa studiehjälpmedel tar i anspråk. Ur ett självstudieperspektiv är det folkbiblioteket som institution och inte en stödperson som besparar släktforskaren tid.

Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om litteratur och material ur ett självstudieperspektiv?

Både folkbiblioteken och släktforskarföreningarna i föreliggande uppsats köper in och förmedlar litteratur/artiklar och material till släktforskare av genealogisk och historisk karaktär, vilket släktforskare kan ta del av både för att släktforska och för att vidga sina historiska vyer. Ur ett självstudieperspektiv handlar det hos båda om att ge information snarare än att ge råd till släktforskare. Bibliotekarierna har svarat mer enhetligt än ordförandena och bibliotekarierna fungerar inte som ämnesexperter eller pedagoger, som det självstyrda lärandet föreslår, gentemot släktforskarna. Bibliotekariernas tillbakadragna hållning innebär i det här fallet och ur ett självstudieperspektiv att de inte påtvingar släktforskarna sina egna värderingar i fråga om vad de bör lära. Inom en släktforskarförening i föreliggande uppsats fungerar en ordförande ur ett självstudieperspektiv som bollplank och samtalspartner och agerar alltså på ett annat vis än de andra informanterna i föreliggande uppsats genom att ge råd till släktforskare kring litteratur. Ur ett självstudieperspektiv finns därför risken att han påtvingar släktforskare sina egna värderingar kring vad de bör lära. För en rikare bild kring vilket stöd släktforskarföreningar kan erbjuda släktforskare i fråga om litteratur och material föreslås vidare forskning.

Vad kan erbjudas släktforskare i fråga om aktiviteter ur ett självstudieperspektiv?

Ur ett självstudieperspektiv ger släktforskarföreningarna släktforskare fler möjligheter än folkbiblioteken i föreliggande uppsats att genom aktiviteter lära och göra direkta erfarenheter. Det handlar då både om aktiviteter som berör metodiken att släktforska och arrangemang som är mer historiskt inriktade. Historiskt inriktade aktiviteter har arrangerats vid två bibliotek i föreliggande uppsats, vilka släktforskare kan ta del av och få möjlighet att vidga sina historiska vyer, medan släktforskarföreningarnas aktiviteter ger släktforskare både stimulans i släktforskningen och i den bredare historiska forskningen. Bibliotekarierna i föreliggande uppsats annonserar emellertid inför släktforskarföreningarnas aktiviteter på biblioteket som främst handlar om släktforskning. Ur ett självstudieperspektiv ligger det därför närmast till hands att tala om bibliotekarierna som de stödpersoner som stämmer möte mellan lärande och kunniga personer. Släktforskarföreningarnas representanter annonserar också själva inför sina aktiviteter, varför de också får denna roll. Släktforskarföreningarnas representanter handleder

också i släktforskning och får dessutom stödpersonrollerna som experter eftersom de själva släktforskar samt som bollplank och samtalspartners. Ur ett självstudieperspektiv handlar den hjälp släktforskarrepresentanterna ger genom handledning till släktforskare om ett stöd från likasinnade eftersom representanterna själva släktforskar.

Vad kan erbjudas släktforskare genom folkbiblioteks och släktforskarföreningars samarbete ur ett självstudieperspektiv?

Släktforskare erbjuds ur ett självstudieperspektiv olika former av stödpersoner i den egna forskningen genom ett samarbete mellan folkbibliotek och släktforskarföreningar. Samarbetet handlar om att bibliotekarierna annonserar inför släktforskarföreningarnas aktiviteter där representanter handleder i släktforskning. Samarbetet handlar också om att bibliotekarierna hänvisar släktforskarintresserade till släktforskarföreningarna, där representanter svarar på frågor och ger råd. I båda fallen blir bibliotekariernas roll att arrangera möten mellan den lärande och kunniga personer. Släktforskarföreningarnas representanter får i båda fallen rollerna som experter, bollplank och samtalspartners. Det handlar också i båda fallen om ett samtal mellan likasinnade i ljuset av att representanterna också är släktforskare. Genom att bibliotekarierna hänvisar till släktforskarföreningarna ges släktforskaren möjligheten att ställa de frågor som intresserar honom, vilket kanske kan handla om både metodiken att släktforska och en ambition att bredda sitt historieperspektiv.

6.1 Förslag till vidare forskning

Folkbiblioteken i föreliggande uppsats uppvisar olika arrangemang i fråga om arbetsmiljön till släktforskare. Vissa bibliotek placerar hembygdslitteratur i anslutning till släktforskarnas arbetsplats på biblioteket och vissa gör det inte. Här föreslås därför vidare forskning och ytterligare intervjuer vid fler folkbibliotek, där placering av historiskt inriktad litteratur görs i anslutning till släktforskarnas lokal. Framför allt bör man fråga sig varför en sådan placering är gjord, dvs om det finns en tanke bakom denna för släktforskarens möjligheter att vidga sitt historieperspektiv samt effekten av litteraturens placering för släktforskarnas del.

I uppsatsen kan man också urskilja ett visst missnöje från några av ordförandena över att folkbiblioteken tar betalt för mikrokorten. Här föreslås vidare forskning med många fler släktforskare och inte endast ordförande i syfte att undersöka om ett sådant missnöje är allmänt rådande hos släktforskare och om detta innebär att släktforskare inte tar till sig nya idéer, exempelvis i fråga om att vidga sina historiska vyer. Möjligheten att släktforskare inte tar till sig nya idéer får ses ur ett självstudieperspektiv eftersom här föreslås att lärande har svårare att ta till sig nytt om de inte känner sig understödda eller respekterade i olika inläringssituationer. Vissa tecken i uppsatsen visar också att orsaken till att släktforskarföreningarna inte har en egen lokal har med ekonomin att göra. I uppsatsen ställdes också frågor till föreningarna i tron om att de hade en egen lokal att tillgå, varför en undersökning föreslås om släktforskarföreningar i gemen hänvisas till folkbiblioteket och om det i så fall är en ekonomisk fråga eller om det finns de föreningar som också har en egen lokal och på så sätt kan skapa en egen arbetsmiljö.

För en rikare bild kring vad som är vanliga former av stöd från släktforskarföreningar till släktforskare i fråga om genealogisk(t) och historisk(t) litteratur och material föreslås vidare forskning med fler släktforskarföreningar. Om en sådan undersökning inriktas på liknande frågor som i denna uppsats bör frågan om vilka urval som görs framför allt vid inköp av historisk litteratur också ställas. Frågorna riktade till ordförandena är förhållandevis styrda så

till vida att det frågas specifikt om inköp och publicering av artiklar i föreningarnas årsblad. Lämpligare vore kanske att låta frågorna hållas mer öppna av det slaget som har riktats till bibliotekarierna i uppsatsen, dvs 'Hur skulle man kunna skapa intresse för och förmedla (sådan) litteratur', då möjligheten att också andra former av stöd som föreningarna erbjuder kan framkomma.

Även om de mikrofilmade kyrkoböckerna verkar vara de vanligaste att använda för en släktforskare enligt informanterna har flera av ordförandena talat om att de också läser annan litteratur i anslutning till sin släktforskning. Man kan se vissa tendenser i uppsatsen som visar att böcker utgör ett viktigt stöd och att litteraturen på biblioteket används av släktforskare särskilt i samband med att vidga sina historiska vyer. Utifrån vad ordförandena i berättar om sin egen forskning kan man också se vissa tecken som kan tolkas som att släktforskare breddar sitt historieperspektiv utifrån vad han finner i samband med forskningen kring de egna förfäderna. Vidare forskning med fler släktforskare/medlemmar och inte endast ordförande i släktforskarföreningar föreslås för en mer sanningsenlig bild kring dessa frågor. Det handlar om att fråga sig om böcker utgör ett viktigt stöd i släktforskarnas egen forskning och om litteraturen på biblioteket främst används. Det handlar också om att undersöka om släktforskare i gemen intresserar sig för att fördjupa sin forskning historiskt och om dessa vidgade historiska vyer kan relateras till hembygden enligt Clemensson och Andersson (1990) eller till forskningen kring de egna förfäderna enligt föreliggande uppsats.

Vissa tendenser i uppsatsen visar att ordförandena framhåller vad de själva anser är intressant att fördjupa sin historiska forskning kring. Sådana tecken kan ha att göra med att den frågan som riktades till ordförandena, dvs 'Finns det någon litteratur med historisk inriktning som Du anser är särskilt viktig?', borde ha inriktats mer på vad de anser är viktigt att framhålla för andra släktforskare, något som kan göras i en fortsatt forskning. I en vidare forskning bör man också tala med styrelsemedlemmar om vilka stöd som kan erbjudas släktforskare eftersom de också beslutar om vilka aktiviteter som arrangeras inom föreningarna. Man bör också fråga sig vilka "vi" är när släktforskarföreningarna erbjuder olika former av stöd samt om och i så fall när stödet riktas till andra släktforskare jämsides medlemmarna på biblioteket. Den sistnämnda frågan kan också ställas till bibliotekarier.

Vissa tecken i uppsatsen visar att de aktiviteter som handlar om "ren" släktforskning och som släktforskarföreningarna arrangerar förläggs till biblioteket. Samtidigt är de arrangemang som i många fall syftar till att släktforskare ska få möjlighet att vidga sina historiska vyer förlagda utanför biblioteket. Vidare forskning, där fler släktforskarföreningar inkluderas, föreslås därför. Frågan är om och i så fall varför detta är den allmänna ordningen, vilket handlar om funderingar kring folkbibliotekens möjligheter att tillhandahålla släktforskare sådant som de nu söker utanför bibliotekets väggar. Få folkbibliotek arrangerar aktiviteter med historiska teman, varför en undran om och i så fall varför sådana arrangemang har låg prioritet hos folkbiblioteken idag. Frågan till bibliotekarierna om aktiviteter med historiska teman syftade till att undersöka samtliga arrangemang med denna inriktning och som alla biblioteksbesökare kunde ta del av. Kanske det finns folkbibliotek som på eget initiativ arrangerar aktiviteter med historiska teman riktade endast till släktforskarna?

Informanterna har snarare än att berätta om ett befintligt samarbete för att släktforskare ska vidga sina vyer talat om vad man skulle kunna göra tillsammans. I denna uppsats har emellertid få informanter intervjuats, varför det är svårt att dra några slutsatser om situationen på andra folkbibliotek. Kanske samarbete mellan folkbibliotek och släktforskarföreningar för släktforskares möjligheter att vidga sitt historieperspektiv förekommer på andra ställen?

Vissa tendenser i uppsatsen visar också att ett beroendeförhållande mellan folkbiblioteken och släktforskarföreningarna föreligger. Medan släktforskarföreningarna är beroende av den arbetsmiljö som folkbiblioteken bistår med är bibliotekarierna beroende av föreningsrepresentanternas fackkunskaper, då de hänvisar släktforskarintresserade till dem för att svara på frågor eller ge råd. Denna form av beroendeförhållande kan bli föremål för vidare forskning eftersom så få personer har intervjuats.

Vissa andra frågor som riktades till informanterna kan ge upphov till vidare forskning. Att fråga bibliotekarierna och ordförandena om deras *uppfattningar* kring släktforskarens litteraturintresse ställdes i avsikt att försöka se om stödet som gavs anpassades efter släktforskarnas egna önskemål. Vissa tecken undersökningen uppvisar en sådan anpassning och det handlar främst om att bibliotekarierna inhandlar litteratur och material som släktforskare rekommenderar. Liknande tendenser kan urskiljas i Axels(s) förening, där medlemmar får komma med förslag på vilken litteratur som ska inhandlas. Genom att tala med fler bibliotekarier och ordföranden kanske denna bild kan bli mer tydlig och kanske man också upptäcker andra former av anpassade stöd.

Anledningen till att fråga informanterna om hur de definierar begreppet släktforskning var att undersöka om det fanns någon koppling mellan deras egen syn och vilket stöd som gavs släktforskare. Det handlade återigen om släktforskarens möjligheter att vidga sina historiska vyer. Samma sak gällde för frågan om vilka skäl det kan finnas till att människor släktforskar. Om ett dominerande skäl till att släktforska ansågs vara människors historieintresse kunde detta ha betydelse för vilka stöd som gavs av folkbiblioteken och släktforskarföreningarna.

De flesta informanterna i uppsatsen talar om att släktforskning innebär att söka sina rötter, men att ett intresse för vidare historiska vyer kan komma att utvecklas hos släktforskare. Av de tre bibliotekarier som talar om vidare historieperspektiv i samband med begreppet släktforskning, dvs Beda, Elin och Daga, kan kanske en koppling mellan definition och det stöd som ges göras hos några. Hos Elin anordnas historisk utställningar som i och för sig är riktade till alla biblioteksbesökare och hos Beda placeras man hembygds litteraturen i släktforskarlokalen och skyltar nyinköpt litteratur speciellt till släktforskarna. Å andra sidan placeras hembygds litteraturen i släktforskarlokalen även hos Carl(b), varför en koppling i Bedas fall kan ifrågasättas. Samtliga ordföranden har däremot talat om ett vidare historieperspektiv i samband med begreppet släktforskning och här kan man kanske i större utsträckning än hos bibliotekarierna tala om en koppling mellan begreppsdefinition och det stöd som ges, då framför allt aktiviteter med historiska teman arrangeras direkt till släktforskarna. Däremot är det få ordförande och inga bibliotekarier som anger ett historieintresse som motiv till att släktforska. Dan(s) och Boel(s) talar om det, varför en koppling mellan motiv och stöd kanske kan göras hos dem. Huruvida man kan förbinda begreppsdefinition, informanters motiv och det stöd som ges till släktforskare är svårt att säga och kan kanske bli upphov till vidare forskning. Här bör man förslagsvis inte förbereda informanterna innan på att det är ett vidgat historieperspektiv som ställs i fokus utan endast fråga informanterna om hur definierar begreppet släktforskning.

Metoden som har valts i föreliggande uppsats, dvs att först ställa frågor om ett mer allmänt stöd för att sedan leda in samtalet på släktforskarens möjligheter att vidga sitt historieperspektiv kan också bli föremål för diskussion. Denna metod har resulterat i mycket information kring ett mer allmänt stöd, vilket inte var meningen från början. Därför föreslås i en vidare forskning kring stöd för att släktforskare ska vidga sina historiska vyer ett mer styrt samtal koncentrerat till frågor för just detta ändamål. Genom att tala med många fler

släktforskare kanske man också kan få svar på om de fyra olika stödformerna som har ställts i fokus, dvs i fråga om arbetsmiljö, litteratur och material, aktiviteter och samarbete, är tillräckliga för släktforskare när de släktforskar och när de önskar vidga sina historiska vyer.

7 Sammanfattning

Uppsatsen syftar till att undersöka folkbiblioteks och släktforskarföreningars stöd i släktforskarens egen forskning, dvs för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv. Avsikten är att undersöka det stöd som folkbibliotek och släktforskarföreningar ger ur ett självstudieperspektiv och inriktas på vad som kan erbjudas släktforskare i fråga om arbetsmiljö, litteratur och material, aktiviteter och i samarbete. Fem folkbibliotekarier och fem släktforskarrepresentanter som också är ordförande för varsin släktforskarförening i Västsverige intervjuas om vilka tjänster som kan erbjudas släktforskare för att släktforska och för möjligheten att vidga sitt historieperspektiv.

Uppsatsen består av ett inledande avsnitt varpå det valda självstudieperspektivet, vanligen kallat självstyrt lärande, behandlas i avsnitt två. Därefter följer ett metodavsnitt (avsnitt tre), redovisning av intervjuerna (avsnitt fyra), diskussion och analys (avsnitt fem) och slutsatser och förslag till vidare forskning (avsnitt sex). I forskningen kring det självstyrda lärandet (avsnitt två) behandlas historik och tidigare forskning samt olika former av stöd som rekommenderas till lärande som studerar på egen hand. Stödet som forskare framhåller fungerar som ett ramverk för de stöd folkbibliotek och släktforskarföreningar kan ge släktforskare i föreliggande uppsats och i uppsatsen dras endast slutsatser ur ett självstudieperspektiv.

Ur ett självstudieperspektiv handlar stödet till självlärande bl.a. om att skapa en gynnsam miljö, personligt stöd, att få råd och information vid folkbibliotek eller få möjlighet att lära effektivt genom olika aktiviteter som kan arrangeras. Föreliggande uppsats visar att det är folkbiblioteken som bistår med en arbetsmiljö som ur ett självstudieperspektiv innebär att släktforskare sparar tid när det gäller att skaffa fram utrustning och studiehjälpmedel. Undersökningen visar också att folkbiblioteken tillhandahåller information snarare än råd i fråga om litteratur och material, medan släktforskarföreningarnas stöd innebär både råd och information. Släktforskarföreningarna erbjuder fler aktiviteter än folkbiblioteken vilket, ur ett självstudieperspektiv, ger släktforskare ytterligare möjligheter att lära effektivt. Genom aktiviteter, liksom genom samarbetet, erbjuds släktforskare också olika stödpersoner bestående av bibliotekarierna och släktforskarföreningarnas representanter.

Litteratur- och källförteckning

Otryckta källor

Bandade intervjuer i författarens ägo,

Alva, 11 februari 1999.
Axel, 9 februari 1999.
Beda, 5 februari 1999.
Boel, 10 februari 1999.
Carl, 4 februari 1999.
Clas, 4 februari 1999.
Daga, 2 februari 1999.
Dan, 2 februari 1999.
Elin, 28 januari 1999.
Erik, 26 januari 1999.

Litteratur

Arvidson, Lars (1985), *Folkbildning i rörelse : pedagogisk syn i folkbildningen inom svensk arbetarrörelse och frikyrkorörelse under 1900-talet – en jämförelse.* – Stockholm : Gleerup.

Beijbom, Ulf (1978), *Släkt- och hembygdsforskning : att söka sina rötter i tidigare generationer – om släktforskning, emigrantforskning och hembygdsforskningens framväxt.* – Lund : Natur och Kultur.

Borgström, Lena (1988), *Vuxnas kunskapssökande : en studie av självstyrkt lärande.* - Doktorsavhandling. Högskolan för Lärarutbildning. Institutionen för pedagogik. – Stockholm : Brevskolan.

Candy, Philip C. (1990), *How people learn to learn // Learning to learn across the life span.* – Robert M. Smith and associates. – San Fransisco : Jossey Bass. – s. 30-63.

Candy, Philip C. (1991), *Self-direction for lifelong learning : a comprehensive guide to theory and practice.* – San Fransisco : Jossey-Bass.

Clemensson, Per, Andersson, Kjell (1990), *Hembygdsforsa! Steg för steg.* – Stockholm : LT.

Clemensson, Per, Andersson, Kjell (1993), *Släktforsa! Steg för steg.* – 4. uppl. – Stockholm : LT.

Cranton, Patricia (1996), *Professional development as transformative learning : New perspective for teachers of adults.* – San Fransisco : Jossey Bass.

Cross, Patricia K. (1983), *Adults as learners : increasing participation and facilitating learning.* – San Fransisco : Jossey Bass.

Eldred, Marilou (1985), *An external undergraduate degree program // Andragogy in action : applying modern principles of adult learning*. – 1. ed. - Malcolm S. Knowles & associates. – San Fransisco : Jossey Bass. – s. 131-146.

Furtenbach, Börje (1975), *Släktforskning för alla*. – 3. uppl. – Västerås : ICA.

Gibbons, Maurice (1990), *A working model of the learning-how-to-learn process // Learning to learn across the life span*. - Robert M. Smith and associates. - San Fransisco : Jossey Bass. – s. 64-97.

Hammond, Meryll & Collins Rob (1991), *Self-directed learning : critical practice*. – London : Kogan Page.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1991), *Forskningsmetodik : Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. – 2. uppl. – Lund : Studentlitteratur.

Johansson, Inge (1985), *För folket och genom folket : om idéer och utvecklingslinjer i studieförbundens verksamhet*. – Stockholm : Liber.

Knowles, Malcolm S. (1990), *Fostering competence in self-directed learning // Learning to learn across the life span*. – 1. ed. - Robert M. Smith and associates. - San Fransisco : Jossey Bass. – s. 123-136.

Knowles, Malcolm S., Holton III, Elwood F. Swanson, Richard A. (1998), *The adult learner : the definitive classic in adult education and human resource development*. – 5. ed. – Houston, Texas : Gulf Publishing Company.

Lantz, Agneta (1999), *Breaking information barriers through information literacy : a longitudinal and interventional study among small-firm managers*. – Linköping : Linköpings universitet.

Lowry, Cheryl Meredith (1989), *Supporting and facilitating self-directed learning* . - USA : ARC Professional Services Group.

Merriam, Sharan B., Caffarella, Rosemary S. (1999), *Learning in adulthood : in a comprehensive guide*. – 2. ed. – San Fransisco : Jossey Bass.

Piskurich, George M. (1993), *Self-directed learning : a practical guide to design, development, and implementation*. – San Fransisco : Jossey-Bass.

Rentzhog, Sten (1999), *Kulturarvet som framtidsfråga // Kulturarvet, museerna och forskningen*. – redaktörer: Annika Alzén, Annika & Magdalena Hillström. – Stockholm : Riksbankens jubileumsfond. – s. 114-133

Thomson, Barbara S., Diem, Jason J. (1994), *Fruit bats, cats, and naked mole rats : lifelong learning at the zoo*. – USA : ARC Professional Services Group.

Tough, Allen (1975), *The adult's learning projects : a fresh approach to theory and practice in adult learning*. – Toronto : Ontario Institute for Studies in Education.

Tough, Allen (1990), Encouraging self-planned learning // *Learning to learn across the life span*. – Robert M. Smith and associates. – 1. ed. – San Fransisco : Jossey Bass. – s. 289-304.

Bilaga 1

Intervjumanual till biblioteken

Allmänna fakta

Vilka är Dina arbetsuppgifter på biblioteket?

Hur många släktforskar regelbundet på biblioteket?

Finns det något speciellt anslag avsett för släktforskning?

Hur har den yttre miljön arrangerats för släktforskning? (Placering av släktforskaravdelning, tillgänglig utrustning, placering av genealogisk/historisk litteratur, tillgänglighet till biblioteksdatan).

Släktforskning

Hur skulle Du vilja definiera begreppet släktforskning?

Vilka skäl kan det finnas till att människor släktforskar?

Vilken roll tror Du att kunskaper i och intresse för historia kan spela i samhället idag?

Vilken roll kan släktforskning komma att spela i framtiden på biblioteket?

Tjänster rörande litteratur och övriga media

Har Du någon uppfattning om vilken genealogisk litteratur och i vilket material en släktforskare som regel söker i?

Har Du någon uppfattning om släktforskarnas intresse för annan litteratur med historisk inriktning på biblioteket?

Hur skulle man kunna skapa intresse för och förmedla sådan litteratur till släktforskarna?

Tjänster rörande aktiviteter

Vilka olika typer av aktiviteter med historiska teman, även riktade till släktforskarna, kan biblioteket arrangera? (T. ex utställningar om bygden, föreläsningar, projekt).

Vad är syftet med dessa aktiviteter?

På vilka sätt kan ni skapa intresse för och informera släktforskarna om olika aktiviteter?

Har Du någon uppfattning om släktforskarnas intresse för sådana aktiviteter?

Tjänster i samarbete med släktforskarföreningen

Samarbetar ni med den lokala släktforskarföreningen? Hur yttrar sig i så fall detta samarbete?

På vilka sätt kan biblioteket samarbeta med släktforskarföreningen i kommunen för att släktforskarna ska bredda sitt historieperspektiv?

Intervjumanual till släktforskarföreningarna

Allmänna fakta

På vilket sätt är Du verksam inom föreningen?

Hur många föreningsmedlemmar har ni?

Hur finansierar ni den här verksamheten?

Vilka möjligheter finns det till att släktforska i föreningslokalen?

Vilken utrustning finns tillgänglig för släktforskning?

Släktforskning

Hur skulle Du vilja definiera begreppet släktforskning?

Vilka skäl kan det finnas till att människor släktforskar?

Vilken roll tror Du att kunskaper i och intresse för historia kan spela i samhället idag?

Vilken roll kan släktforskning komma att spela i framtiden?

Tjänster rörande litteratur och övriga media

I vilken litteratur och i vilket material söker som regel en släktforskare?

Köper ni in genealogisk litteratur? I så fall, vilka urval gör ni och varför?

Köper ni in annan historisk litteratur till föreningen? I så fall vad?

Har Du någon uppfattning om intresset för annan historisk litteratur än rent genealogisk?

Finns det någon litteratur med historisk inriktning som Du anser är särskilt viktig? (T. ex om emigration, bygdehistoria).

Tar ni upp historiska motiv och teman i den lokala föreningstidningen? (T. ex om emigration, om hembygden).

Tjänster rörande aktiviteter

Vilka olika typer av aktiviteter med historiska teman kan föreningen arrangera för medlemmarna? (T. ex kurser om trakten, pågående projekt).

Vad är syftet med dessa aktiviteter?

Hur har intresset hos medlemmarna för dessa aktiviteter varit?

På vilka sätt kan ni skapa intresse för och informera medlemmarna om olika aktiviteter?

Tjänster i samarbete med det lokala biblioteket

På vilka sätt kan föreningen samarbeta med kommunbiblioteket för att släktforskare ska bredda sitt historieperspektiv?

Borås, 1999-01-19

Hej!

Mitt namn är Lise-Lotte Arnäs och jag studerar vid Bibliotekshögskolan i Borås. Vi talades vid angående intervju till min magisteruppsats den 19 januari. Här följer det frågeformulär som jag har utarbetat och som Du kan, om Du vill, titta lite närmare på innan jag kommer på besök.

Anledningen till att jag valde att skriva om släktforskning i min uppsats beror på mitt stora intresse för historia. Jag anser att kunskaper i historia är viktiga och att släktforskarna gör betydande insatser för bevarande av vårt kulturarv. Jag anser också att släktforskarna kan göra ännu större insatser för vårt kulturarv genom att intressera sig för ett vidare historieperspektiv, utöver den egna släkten. Här tror jag att bibliotekets tjänster, till exempel ifråga om litteratur, kan hjälpa en släktforskare.

Det är därför av stort intresse för mig att få veta mer om släktforskningen på Ert bibliotek. Det är också av största intresse för mig att få veta hur bibliotekets olika typer av tjänster kan gagna släktforskare så att de kan bredda sitt historieperspektiv.

Jag ser fram emot vårt möte den...

Med vänlig hälsning,

Lise-Lotte Arnäs

E-post: Lise-Lotte.Arnas@bhs.utb.hb.se

Borås, 1999-01-19

Hej!

Mitt namn är Lise-Lotte Arnäs och jag studerar vid Bibliotekshögskolan i Borås. Vi talades vid angående intervju till min magisteruppsats den 19 januari. Här följer det frågeformulär som jag har utarbetat och som Du kan, om Du vill, titta lite närmare på innan jag kommer på besök.

Anledningen till att jag valde att skriva om släktforskning i min uppsats beror på mitt stora intresse för historia. Jag anser att kunskaper i historia är viktiga och att släktforskarna gör betydande insats för vårt kulturarv. Jag anser också att släktforskarna kan göra ännu större insatser för vårt kulturarv genom att intressera sig för ett vidare historieperspektiv, utöver den egna släkten. Här tror jag att man inom släktforskarföreningarna, till exempel via information om hembygden, kan hjälpa en släktforskare.

Det är därför av stort intresse för mig att få veta mer om Er förening. Det är också av största intresse för mig att få veta hur man inom föreningen kan hjälpa släktforskare att bredda sitt historieperspektiv.

Jag ser fram emot vårt möte den...

Med vänlig hälsning,

Lise-Lotte Arnäs

E-post: Lise-Lotte.Arnas@bhs.utb.hb.se